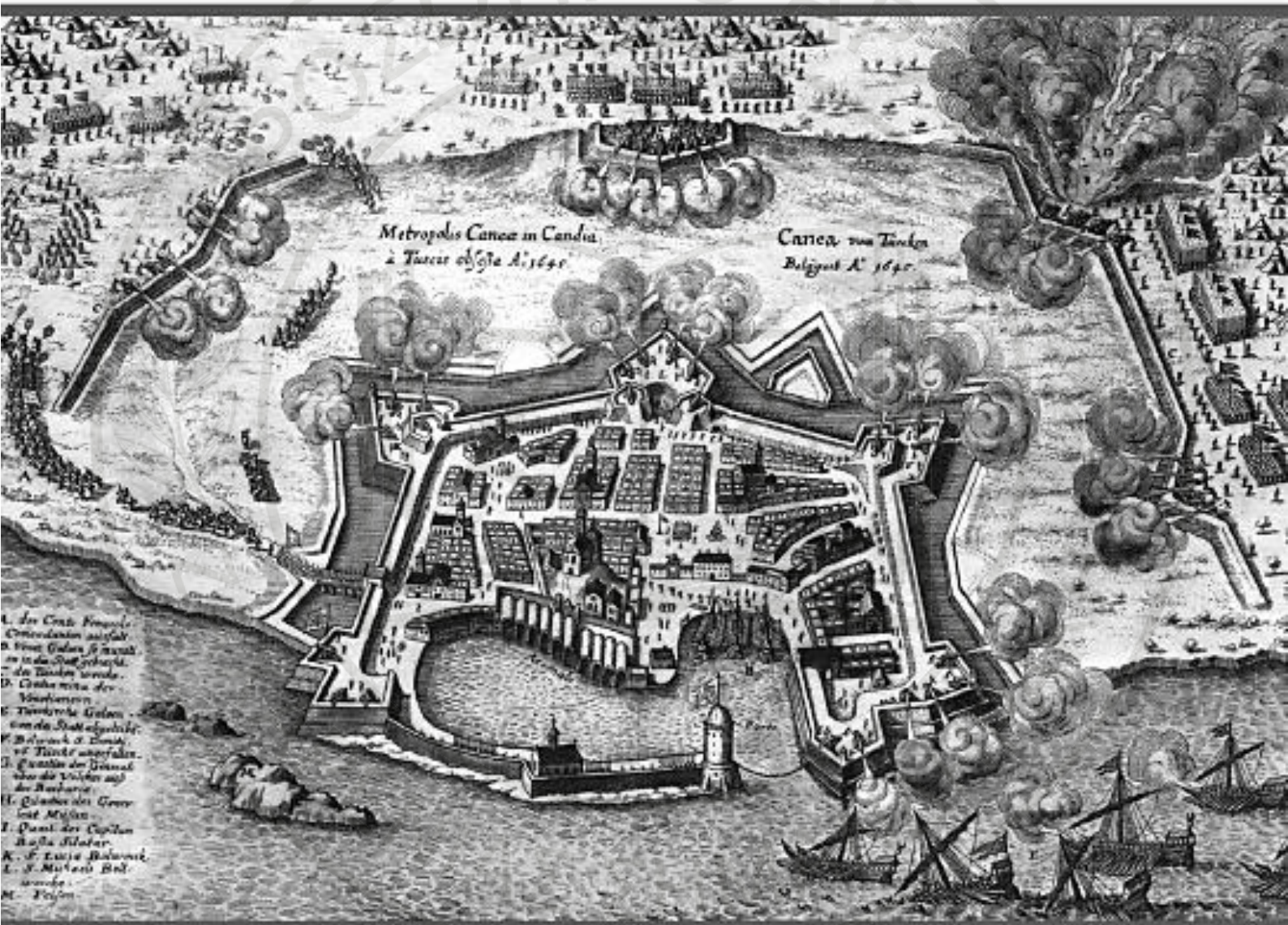

Ἐν Χανίοις

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ 9ος

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 3η

ΧΑΝΙΑ 2015

Ο «ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ» Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ 1645*

Συμπληρώθηκαν φέτος τον Αύγουστο 370 χρόνια από την κατάληψη των Χανίων από τους τούρκους το 1645. Το καλοκαίρι του έτους αυτού μια μεγάλη δύναμη 50.000 τούρκων, με εκατοντάδες πλοία έφυγε για την Κρήτη, την οποία οι Ενετοί είχαν αφήσει ουσιαστικά χωρίς άμυνα, καθώς, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που μάστιζε τη Γαληνότατη Δημοκρατία της Βενετίας, στο Νησί είχε παραμείνει ελάχιστος μισθοφορικός στρατός. Η απόβαση των Τούρκων πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1645 στην ακτή κοντά στη μονή Κυρίας Γωνιάς στο Κολυμπάρι, την οποία κατέκαψαν και λεηλάτησαν. Ο στόλος των Τούρκων προχώρησε προς την οχυρωμένη νησίδα των Αγίων Θεοδώρων ενώ ο στρατός τους ακολούθησε την ίδια πορεία από την ξηρά.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, θέλοντας να ενισχύσουν την οχύρωση των Χανίων ώστε να παρεμποδιστεί η προσέγγιση εχθρικών πλοίων, οι Βενετοί είχαν χτίσει πάνω στο νησί δυο φρούρια το 1574. Το μεγαλύτερο είχε ανεγερθεί στην υψηλότερη κορυφή του νησιού για τον έλεγχο του πελάγους και το άλλο (περισσότερο ως προμαχώνας) είχε οικοδομηθεί χαμηλά, στη νοτιοδυτική γωνία του νησιού, για την παρεμπόδιση προσέγγισης πλοίων στην παραλία του Πλατανιά.

Τα δυο φρούρια της νησίδας Θεωδωρού είχαν μια μικρή φρουρά 70 ατόμων (που δεν ήταν δυνατόν φυσικά να αντιμετωπίσει τους τούρκους) και ήταν καλά οπλισμένα. Οι Τούρκοι κατάφεραν να αποβιβαστούν στο νησί και να πολιορκήσουν στενά τα δυο φρούρια. Ο ηρωικός Διοικητής του μεγαλύτερου φρουρίου στην κορυφή της νησίδας, ο Biaggio Julian, αφού αντιστάθηκε σθεναρά, προσποιήθηκε ότι παραδόθηκε, ανοίγοντας την πόρτα στους τούρκους. Όταν πια αρκετοί από αυτούς είχαν μπει μέσα, ανατίναξε έναν υπόνομο με πυρομαχικά με αποτέλεσμα να σκοτωθούν μαζί με τους υπερασπιστές και 200 Τούρκοι.

Μην έχοντας να αντιμετωπίσουν άλλα εμπόδια πλέον, ο τουρκικός στρατός

* Προλεγόμενα: Ζαχαρένια Σημανδηράκη, Επιμελήτρια Έκδοσης ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ.

και ο στόλος προχώρησαν στην πολιορκία της πόλης των Χανίων, η οποία, παραδόθηκε τελικά στις 22 Αυγούστου 1645, μετά από δήμενη σκληρή πολιορκία.

Ακολούθησε η κατάληψη του Ρεθύμνου το 1646. Το Μεγάλο Κάστρο, ο Χάνδακας, πολιορκήθηκε μεν αλλά άντεξε για πολλά χρόνια και κατελήφθη οριστικά, όπως και ολόκληρη η Κρήτη, το 1669.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι οχυρωμένες νησίδες της Γραμβούσας, Σούδας και Σπιναλόγκας παρέμειναν στα χέρια των Βενετών, η μεν Γραμβούσα ως το 1692 και οι νησίδες της Σούδας και της Σπιναλόγκας ως το 1715, οπότε και παραδόθηκαν στο νέο κατακτητή.

Διήγησις δια στίχων του δεινού πολέμου του εν τη νήσω Κρήτης γενομένου... Έτσι αρχίζει ο διεξοδικός τίτλος της πρώτης έκδοσης, το 1681 στη Βενετία, με τίτλο «Ο Κρητικός Πόλεμος», του έργου του Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή, εκτυπωμένου στο τυπογραφείο του Βενετού Andrea Zuliani, στο οποίο περιγράφονται η εκστρατεία των τούρκων, οι πολιορκίες, τα γεγονότα και οι καταλήψεις πόλεων και περιοχών της Κρήτης, την εποχή της μεταλλαγής από τον ένα κατακτητή στον άλλο.

Ο ποιητής Μαρίνος Τζάνε Μπουνιαλής είχε γεννηθεί στο Ρέθυμνο, όπου έζησε μεταξύ 1620 και 1646, έτος που καταλήφθηκε η πόλη από τους Τούρκους. Το βενετικό του όνομα δείχνει ότι ήταν μάλλον απόγονος ξεπεσμένης βενετικής οικογένειας που είχε εξελληνιστεί. Κατά την πολιορκία και κατάληψη του Ρεθύμνου από τους Τούρκους ο Μπουνιαλής ήταν μικρής μάλλον ηλικίας. Εγκατέλειψε την πόλη, καταφεύγοντας στο Ηράκλειο, απ' όπου, μαζί με άλλους πρόσφυγες, έφυγε με προορισμό την Κέρκυρα, όπου και έζησε περίπου μέχρι το 1654/1655. Αργότερα πήγε με τον ιερέα αδελφό του στη Βενετία και εργαζόταν ως βοηθός του στην αγιογραφία. Ας σημειωθεί ότι ο αδελφός του, Εμμανουήλ Τζάνες (Ρέθυμνο, 1610 - Βενετία, 28 Μαρτίου 1690), επιλεγόμενος επίσης Μπουνιαλής, ήταν περίφημος ζωγράφος της Αναγέννησης και, μαζί με το Θεόδωρο Πουλάκη, ο σημαντικότερος Κρητικός αγιογράφος του δεύτερου μισού του 17ου αιώνα. Ο Μαρίνος άρχισε να γράφει τον Κρητικό Πόλεμο μετά την υποδούλωση της Κρήτης στους Τούρκους (1669). Πέθανε στη Βενετία το 1684 ή 1685.

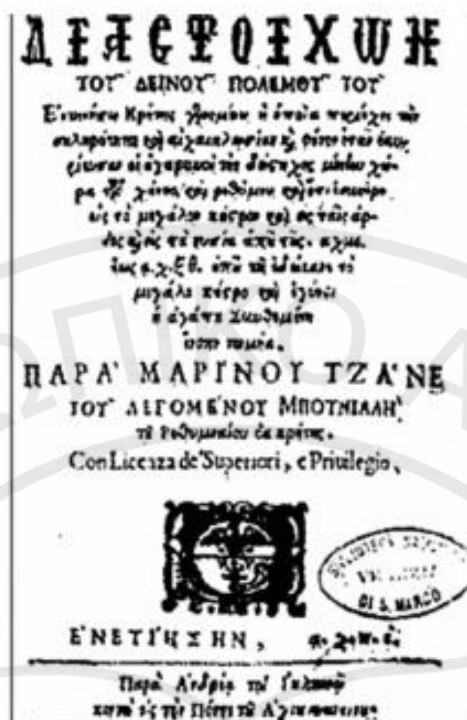
Το εκτενές αφηγηματικό έργο, αποτελούμενο από 12.000 στίχους, πολύ ακριβές από ιστορική και γεωγραφική άποψη, είναι συχνά και λογοτεχνικώς συναρπαστικό κι είναι σημαντικό όχι μόνο ως λογοτέχνημα αλλά και ως ιστο-

ρική πηγή για την κρίσιμη εκείνη εποχή. Είναι το χρονικό του πολύχρονου και σκληρού αγώνα Βενετών, Κρητικών και άλλων Ευρωπαίων για την αποτροπή της τουρκικής κατάκτησης της Κρήτης (1645-1669) δοσμένο σε ποιητική μορφή. Στο μακρότατο αλλά οργανικά διαρθρωμένο ποίημά του, ο Τζάνες αφηγείται την απόβαση των Τούρκων στην Κρήτη, την κατάληψη των Χανίων και του Ρεθύμνου, και την περίφημη πολυετή πολιορκία του Χάνδακα - Κάστρου (του σημερινού Ηρακλείου) που έληξε, έπειτα από αιματηρές μάχες, με τη συνθηκολόγηση και παράδοση της πόλης και ολόκληρης της Κρήτης (εκτός των νησίδων Σούδας, Γραμπουσας, Σπιναλόγκας, ως προαναφέρθηκε) στους Τούρκους, στα 1669. Ο ποιητής παρακολουθεί παράλληλα τις επιχειρήσεις στο εσωτερικό της Κρήτης, στα μικρά φρούρια και τα χωριά, καθώς και τη δράση του βενετικού στόλου στο δεύτερο πεδίο του πολέμου, το Αιγαίο και τα Δαρδανέλλια, καθώς και την απήχηση των μεγάλων ναυμαχιών στη Βενετία και την Κωνσταντινούπολη.

Η αφήγηση του Τζάνε, γραμμένη, όπως ο ίδιος αναφέρει, μετά το τέλος του πολέμου, βασίζεται στις ζωηρότατες προσωπικές αναμνήσεις του από τη δραματική πολιορκία και κατάληψη του Ρεθύμνου και της Φορτέτσας στα 1646. Όταν έφυγε από την Κρήτη, πηγή της αφήγησής του για τα επόμενα χρόνια του πολέμου ήταν οι γνωστοί του που έμειναν στο Νησί και έζησαν την υπόλοιπη τραγική πορεία της σύγκρουσης. Πρόσφυγες αργότερα κι αυτοί στη Βενετία, πληροφορούσαν τον Μαρίνο με μακρές διηγήσεις. Γι αυτό το έργο του μεταδίδει ζωντανά το ψυχολογικό κλίμα και την ατμόσφαιρα των γεγονότων και τις φήμες που κυκλοφορούσαν γύρω από αυτά, καθώς και τις ίδιες τις συγκλονιστικές εμπειρίες των αυτοπτών.

Με αφορμή την επέτειο της κατάληψης των Χανίων το 1645, κρίθηκε σκόπιμο να παρατεθεί στον τόμο ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ 2015 το σχετικό απόσπασμα από τον Κρητικό Πόλεμο του Τζάνε, σε φωτοαναστατική μεταφορά του (ώστε να είναι πιο εύκολα αναγνώσιμο) από την έκδοση της Τεργέστης το 1908 από τον αρχιμανδρίτη (και μετέπειτα Επίσκοπο Κυδωνίας και Αποκορώνου) Αγαθάγγελο Ξηρουχάκη, τότε εφημέριο της Ελληνικής εκκλησίας του Αγ. Γεωργίου στη Βενετία, ο οποίος το εξέδωσε μαζί με ανάλογο στιχούργημα του Άνθιμου Διακρούση. Το αφιέρωμα στην πολιορκία και κατάληψη της πόλης των Χανίων συνοδεύεται από χάρτες και απεικονίσεις της εποχής.

Ζ. Σ.

Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή «Ο Κρητικός Πόλεμος», Βενετία 1681

ΔΙΗΓΗΣΙΣ διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ Ι
 ἐν τῇ νήσῳ Κρήτης γενομένου, ἡ ὁποία περιέχει τὴν σκλη-
 ρότητα καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ φόνον, ὅταν ἐκυρίευσαν οἱ
 Ἀγαρηνοὶ τὴν δυστυχησμένην χώραν τῶν Χανίων καὶ Ρε-
 5 θύμνου καὶ ὅ,τι ἐσυνέβη εἰς τὸ Μεγάλον Κάστρον καὶ εἰς
 ταῖς ἀρδαῖς καὶ εἰς τὰ νησιά ἀπὸ τοῦ α.γ.μ.ε'. ἕως [= 1645]
 [1669 =] α.χ.ξθ., ὅπου τοῦ ἐδώκανε τὸ Μεγάλο Κάστρο καὶ ἐγίνη
 ἡ ἀγάπη.

Συνθεμένη ἐν συντομίᾳ παρὰ Μαρίνου Τζάνε τοῦ
 10 λεγομένου Μπουνιαλή, τοῦ Ρεθυμναίου, ἐκ Κρήτης.

Con licenza de' Superiori, e privilegio Ἐνε-
 [1681 =] τήσιν α.χ.π.α'. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ, κοντὰ εἰς
 τὸν Πόντε τοῦ ἁγίου Φαντίνου.

Το ἀντίστοιχο κείμενο τῆς ἐκδόσεως Ξηρουχάκη, Τεργέστη 1908.

Άρχο

ΤΗ'Σ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ, ΤΗ'Σ ΕΠΑΝΕΛΕΥΣΙΩΣ,
καὶ γυναικός, ἐν τῇ ἀθλίᾳ Νήσῳ Κρήτῃ,
συμπέθοντες, ἐπὶ διορθωτοῦ παρὰ Μαρίνου
τὸ Τζάνε τοῦ ἐπιλεγομένου Μπουνιαλῆ
ἐν ἑκ ρηθύμῳ.

Γράφω σας νὰ γρικήσετε, ἄρχοντες τιμημένοι,
τὸν πόλεμον καὶ τὴν σκλαβιά, πῶ πάσαν οἱ καῦμένοι.
Τῆς Κρήτης ὅλον τὸ νησί, χώραις, χωριά καὶ τόποι,
πῶ πῆσαν εἰς σκλαβιά, με βόλια οἱ ἀνθρώποι,
Κ' ἔρχομαι ἀπὸ τὰ Χανιά τὸν πόλεμον ν' ἀρχίσω,
καὶ νὰ τὰ πῶ καταλεπτός ἔς τὸν κόσμον νὰ τ' ἀφήσω.
Νὰ τὰ διαβάζουνε συχνιά, κ' ὅλα νὰ τὰ θυμούνται,
πῶ τόσοι ἐχάθηκαν καὶ κλαῖνε καὶ θρηνοῦνται.
Κι' ἂν εἶναι καὶ πτωχύνωσι, κ' ἄλλος πολλὰ πλουτίζει,
ἔσ' ἀποφάσισ' ὁ Θεὸς ἀπ' ὅλους μας ὀρίζει.
Νὰ δείξω Χάντακ, Χανιά, Ρέθεμνος νὰ κυττάξῃ,
νὰ κλαύσῃ ἀπὸ τὴν καρδιά κ' ὅλος ν' ἀναστενάξῃ.
Νὰ χύσῃ δάκρυα ποταμὸν πῶς αἰχμαλωτισθῆκαν
ἀπὸ τὸ γένος τῶν Τούρκων, καὶ καταρHEMAΘῆκαν.
Λοιπὸν τώρα γρικήσετε τὸ τέλος πῶς ἐγίνῃ,
πῶς ἐρημάσθη τὸ νησί κ' ἔτυχε σκλαβοσύνη,
πῶς ἦτονε ἡ ἀφορμὴ ὁ Τούρκος ν' ἀρματώσῃ
νάρθη τῇ Κρήτῃ τὸ νησί τὸν πόλεμον νὰ δώσῃ.

Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ «Ο Κρητικός Πόλεμος», Βενετία 1681

ΑΡΧΗ τῆς Διηγῆσεως τῆς Ἐπανελεύσεως τῆς γενο-
μένης ἐν τῇ ἀθλίᾳ Νήσῳ Κρήτῃ, συντεθέντες καὶ διορ-
θωθέντες παρὰ Μαρίνου τοῦ Τζάνε τοῦ ἐπιλεγομένου
Μπουνιαλῆ τοῦ ἐκ Ρηθύμνου.

Γράφω σας νὰ γρικήσετε, ἄρχοντες τιμημένοι,
τὸν πόλεμον καὶ τὴν σκλαβιά, πῶ πάσαν οἱ καῦμένοι
τῆς Κρήτης ὅλον τὸ νησί, χώραις, χωριά καὶ τόποι,
πῶ πῆσαν εἰς σκλαβιά με βόλια οἱ ἀνθρώποι.
Κ' ἔρχομαι ἀπὸ τὰ Χανιά τὸν πόλεμον ν' ἀρχίσω,
καὶ νὰ τὰ πῶ καταλεπτός ἔς τὸν κόσμον νὰ τ' ἀφήσω,
νὰ τὰ διαβάζουνε συχνιά κ' ὅλα νὰ τὰ θυμούνται,
πῶ τόσοι ἐχάθηκαν καὶ κλαῖνε καὶ θρηνοῦνται.
Κι' ἂν εἶναι καὶ πτωχύνωσι κ' ἄλλος πολλὰ πλουτίζει,
ἔσ' ἀποφάσισ' ὁ Θεὸς ἀπ' ὅλους μας ὀρίζει.
Νὰ δείξω Χάντακ, Χανιά, Ρέθεμνος νὰ κυττάξῃ,
νὰ κλαύσῃ ἀπὸ τὴν καρδιά κ' ὅλος ν' ἀναστενάξῃ.
Νὰ χύσῃ δάκρυα ποταμὸν πῶς αἰχμαλωτισθῆκαν
ἀπὸ τὸ γένος τῶν Τούρκων, καὶ καταρHEMAΘῆκαν.
Λοιπὸν τώρα γρικήσετε τὸ τέλος πῶς ἐγίνῃ,
πῶς ἐρημάσθη τὸ νησί κ' ἔτυχε σκλαβοσύνη,
πῶς ἦτονε ἡ ἀφορμὴ ὁ Τούρκος ν' ἀρματώσῃ
νάρθη τῇ Κρήτῃ τὸ νησί τὸν πόλεμον νὰ δώσῃ.

Το αντίστοιχο κείμενο της έκδοσης Ξηρουχάκη, Τεργέστη 1908.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΧΑΝΙΩΝ 1645

- Ὡς τοὺς χίλιους ἑξακόσιους ἔτος σαράντα πέντε,
 ὥς τοῦ Ἰουνίου δεκατρεῖς, τουρκομανιὰ ἰδέτε,
 ἀπ' ἀρχιτεν ὁ πόλεμος ἄπονος ὥς τοὺς ἀνθρώπους
 καὶ σύγχυσις ἐγένηκεν σ' ὅλους ἐκεῖ τοσοῦτοι τόπους,
 5 ποῦ βγήκεν εἰς τὰ Θοδωροῦ καὶ ἐπολέμησέν τα
 καὶ οἱ Φράγχοι ἐπροσκυνήσαν, καὶ ἐκυρίευσέν τα.
 Μὰ τῶν μηνῶ δὲ καὶ τὰ δυὸ ἀπῆτις ἀνεβοῦνε,
 νὰ τ' ἄψουν, νὰ χαλάσουνε καὶ ὅλοι τως νὰ καοῦνε.
 Κ' οἱ Τούρκοι σὰν τὰ πιάσανε, ἐχαίρουνταν ὁμάδι
 10 καὶ ἀνάψαν καὶ κατήκανε οἱ Τούρκοι καὶ οἱ σολντάδοι.
 Καὶ τὸ Σαββάτο ἄρχισε γιὰ νὰ τοὺς ξεβαρκάρη,
 νὰ φέρη τὸ συφῆριν τοῦ ὥς τὸν κάμπον νὰ σταλάρη.
 Ἐπιάσανε τὰ χωριά, τοὺς Χριστιανοὺς ἐγδύσαν,
 καὶ ἐκαίγανε τὰ ληρόφυτα καὶ ὅλους τοὺς ἀδικῆσαν.
 15 Τὰ περιβόλια καὶ δεντρά ἐβγάλε καὶ ἐκοφέν τα,
 καὶ τὰ παλάτια τὰ μορφα τότες ἐχάλασέν τα.
 Σαββάτο καὶ τὴν Κυριακὴν ἐκάμα ὥς τὰ χωρία
 καὶ ρίχνουσι ταῖς ἐκκλησίαις χωρὶς παρηγορία.
 Κ' εὐγάλε ταῖς λουμπάρδαις τοῦ καὶ ἔσυρε καὶ σιμόνει
 20 καὶ τὸ ἔστησε ὥς τοὺς τόπους τως τὸ βόλι γιὰ νὰ σώνη
 ὥς τὰ σπήτια, ὥς τὰ καμπαναριά, τὴν χώρα νὰ χαλοῦνε
 νὰ δούσινε τὸ Ἀγαρηνοὺς τότες ἀν ἐμποροῦνε.
 Καὶ τὴν λουμπάρδα σέρνουσι καὶ εἰς τὸ φορτὶ τὴν ὥσαν
 οἱ Τούρκοι καὶ ἐσταλάρανε ἐκεῖ καὶ ἔφεραντῶσαν.
 25 Ἦτουνα τόπος σιόκατος στρατὰ ὅτ' ὁ καθάρια,
 καὶ ἓνα χορὸν ἀρχίσαι ὅλα τὰ παλληκάρια
 καὶ ἀπὸ τὴν χώραν ἔκρυτα εἶχασιν ἐξαμῶση
 λουμπάρδα, καὶ τὸ βόλι της νὰ πᾶ νὰ τῶνε δώση.

1 ἑξακόσιους ἔτος. — 2 εἰδέτε. — 3 ἄρχισεν. — 4 σύγχυσις - τῆς. —
 5 βγήκεν. — 6 ἐκυρίευσέν τα. — 7 ἀνεβοῦναι. — 8 ὅλοι - καοῦναι. — 9 τούρ-
 κοί - ὁμάδι. — 10 τούρκοι. — 11 τῶ σαββάτῳ ἄρχισεν - ξεβαρκάροι. — 12 φέρει.
 — 13 χωριά - ἐγδεῖσαν. — 14 ἐκαίγανε - ληρόφυτα - ἀδικεῖσαν. — 17 σαββάτω -
 Κυριακῇ - χωρία. — 18 ρίχνουσι. — 19 σίρει - σιμόνη. — 20 ἔστησε - βόλη. —
 21 χώρα - χαλοῦναι. — 22 ἀνεμποροῦναι. — 24 τούρκοι - σταλάραναι - ξεφαντῶσαν.
 — 26 ἀρχίσαι. — 27 τήκητα - ἐξαμῶσει. — 28 βόλην - πᾶ - ἐδώσει.

- Καὶ χορευτὰ ἔς τὸ γύρισμα τρέτα σωστὰ βρεθῆκαν,
 κι' ἤλθε τὸ βόλι ξαφνικὰ κι' ὅλοι ἐσκοτωθῆκαν
 ὁ πρῶτος μόνο ἔμεινεν λόγον νὰ πᾶ νὰ θώσῃ
 πῶς ἓνα βόλι μοναχὸν ἤθελε τοὺς σκοτώσῃ.
- 5 Ὡς τὸν Ἅγιον Σπυρίδιωνα ἔστεισαν τὸ φορτίνι,
 γι' αὐτῶς ἐσκοτωθῆκανε καὶ καταδίκη ἐγίνη.
 Φτάνουν ἔς τῆς Μάνας τοῦ Νεροῦ καὶ κόπτουν καὶ κρατίζουν,
 κι' ὅσοι χοτζάδες ἦτον 'κεῖ ὅλοι σαλαβατίζουν.
- 10 Μ' ἀπῆλθες τ' ἀποστέσανε τὰ θαυμαστὰ κανόνια,
 τ' ἀνάψαν καὶ τὰ βόλια τῶς ἐρρίχνα τὰ μπαστόνια.
 Καὶ μουγισμὸς ἐγίνηκεν ἔς ταῖς μπάλαις ποῦ πετοῦσαν, 20
 ὅπου ταῖς πέτραις τῶν σπητιῶν ἐδίδαν καὶ χαλοῦσαν.
 Φόβος καὶ τρόμος ἦτονε ἔς τὰ βόλια ὅπου 'πηαῖναν
 ἔς τὴν χώραν, καὶ τῶν Χριστιανῶν ἐκροῦγαν κι' ἀποθαῖναν.
- 15 Ἄμμε εὐθὺς ἔς τὸ Ρέθεμνος ἀνθρώποι ἀποσῶσαν
 γῆ τὰ Χανιά πρὸς πόλεμον οἱ Τούρκοι τῶν ἐδῶσαν.
 Καὶ τὰ μαντάτα 'φτάξανε ἔς τὸ Κάστρο κι' εἰς τὴν Κρήτην
 μέσα κι' ἀπ' ὄξω ἔς τὰ χωριὰ κι' ὡς κάτω ἔς τὸ Λασιῆτιν.
 Τότες γιὰ μνιὰ διαλλαγμὸν ὁ γενεράλης κάμνει
- 20 νὰ σώσουνε τὰ φέουντα, καὶ τοὺς σολντάρδους βγάνει
 τῇ συντροφίαις τῶν χωριῶν μὲ τοὺς καπετανέους,
 κι' ἀκόμη νὰ διαλέξουνε νέους καλοὺς Ρωμαίους,
 νὰ πάρουν τ' ἀρκομποῦζι τῶς κι' ὅλοι ν' ἀρματωθοῦσι
 νὰ πάσινε εἰς τὰ Χανιά ὁγιά νὰ πολεμοῦσι.
- 25 Κι' ὁ προβεδόρος κι' ἄρχοντες, τέσσαρες κοντεντιέροι
 Κορνάρους, Μπῶς μὲ προθυμιά, Τεμέτζος καὶ Φαλλιέρη,
 νὰ φτάξουνε ἔς τὸ Ρέθεμνος μὲ τὸν Φραντζίσκο Μούλλα,
 κι' ὁ γενεράλης ἔφερεν τὰ χρειάζομεν' οὔλα.

1 γήρησιμα - σοστά. — 2 βόλη ξαφνικὰ - ἐσκοτωθῆκαν. — 4 βόλη - εἶθελε
 - σκοτώσει. — 6 ἐσκοτωθῆκανε. — 7 κρατίζουν. — 8 χοτζάδες ἦτον - σαλαβατίζ-
 ζουν. — 10 ἐρίχνα. — 12 σπιτιῶν. — 13 πέναν. — 16 τούρκοι. — 18 λασι-
 ῆτην. — 19 διαλλαγμὸν. — 20 σώνουνσι. — 21 συντροφίαις - χοριῶν - καπε-
 τανέους. — 22 Ναῖους - ρωμαίους. — 24 πασῆνε. — 25 προβεδῶρος. — 26
 μπὸς - προθυμιά. — 28 χρειάζομεν' οὔλα.

- Ρωμαῖοι, Φράγκοι ἦτονε συντροφιασμένοι ὅλοι,
 κι' ἀπάνω σ' ὅλους προεστῶς εἶχαν τὸν Φηναρόλη.
 Ὁ κόντε Μάρκος ἔσερνε ὅλην τὴν συντροφιάν του,
 Στρατιώταις ἀξιωτάτους ἀπάνω 'ς τ' ἄλογά τους.
- 5 Κι' ὁ γενεράλες ἔρταξεν 'ς τὸ Ρέθεμνος κ' ἐμπῆκεν,
 κι' ὅλης τῇ χώρας τὸν λαὸν μὲ τ' ἄρματα τοὺς ἔβρῃκεν.
 Ἐβάνασινε σ' ὁρδινιά ὅλοι τως νὰ κινήσουν
 νὰ πάσινε εἰς τὰ Χανιά, διὰ νὰ πολεμήσουν.
- Πολλὰ τῶν εὐχαρίστησεν, μ' ὥρισεν νὰ σταθοῦσι,
 10 μὰ φεουντάδοι κι' ἄλογα μόνον νὰ τ' ἀκλουθοῦσι.
 Κινούσιν οἱ στρατιώταις του κι' ἄρχοντες καβαλιέροι,
 Λαμπάρδος καὶ ὁ Μπεργαντής δυὸ ἄξιοι κοντεντιέροι, 21
 κι' οἱ ἄρχοντες μὲ τ' ἄλογα κι' ἄλλοι χωριάταις πᾶσι
 κ' ἐπῆραν βρώσαις καὶ ψωμιά, σὰν φτάζουνε νὰ φᾶσι.
- 15 Καὶ μὴν ἐφτάξασιν ἐκεῖ, ὅλ' ἐσυντροφιασθῆκαν
 καὶ πρὸς τὰ μέρη τῶν Χανιῶν προπατηκτοὶ ἐμπῆκαν,
 κι' ὀπίσω νὰ τῶν ἀκλωθᾷ ὅλ' ἡ καβαλαρία,
 φόβος ἐγέννη καὶ κλαθμὸς εἰς ὅλα τὰ χωρία.
 Εἰς τὸ Καλάμι 'φτάξανε εἰς τὴν Ἀγιά Μαρίνα.
- 20 γιὰτὶ μιὰ βρύσι μὲ νερὸ ἐκεῖ πλησίον ἐκίνα.
 Κι' ὁ Φηναρόλης παρευθὺς καλοὺς σολντάδους παίρνει
 χωριάταις γιὰ τὸ πόλεμον κι' εἰς τὰ Χανιά τοὺς φέρνει.
 Κ' ἐκεῖνος μίση ἀπόμεινε ὁγιά νὰ γουβερνάρη,
 τέχναις νὰ κάμῃ ἀμετραις, Τούρκος νὰ μὴν τοὺς πάρη.
- 25 Κι' ὁ Τούρκος καστελλόνεται, τριντζέραις εἶχε κτίση
 εἰς τὰ Χανιά ἀντίκρυτα τὸν πόλεμον ν' ἀρχίσῃ.

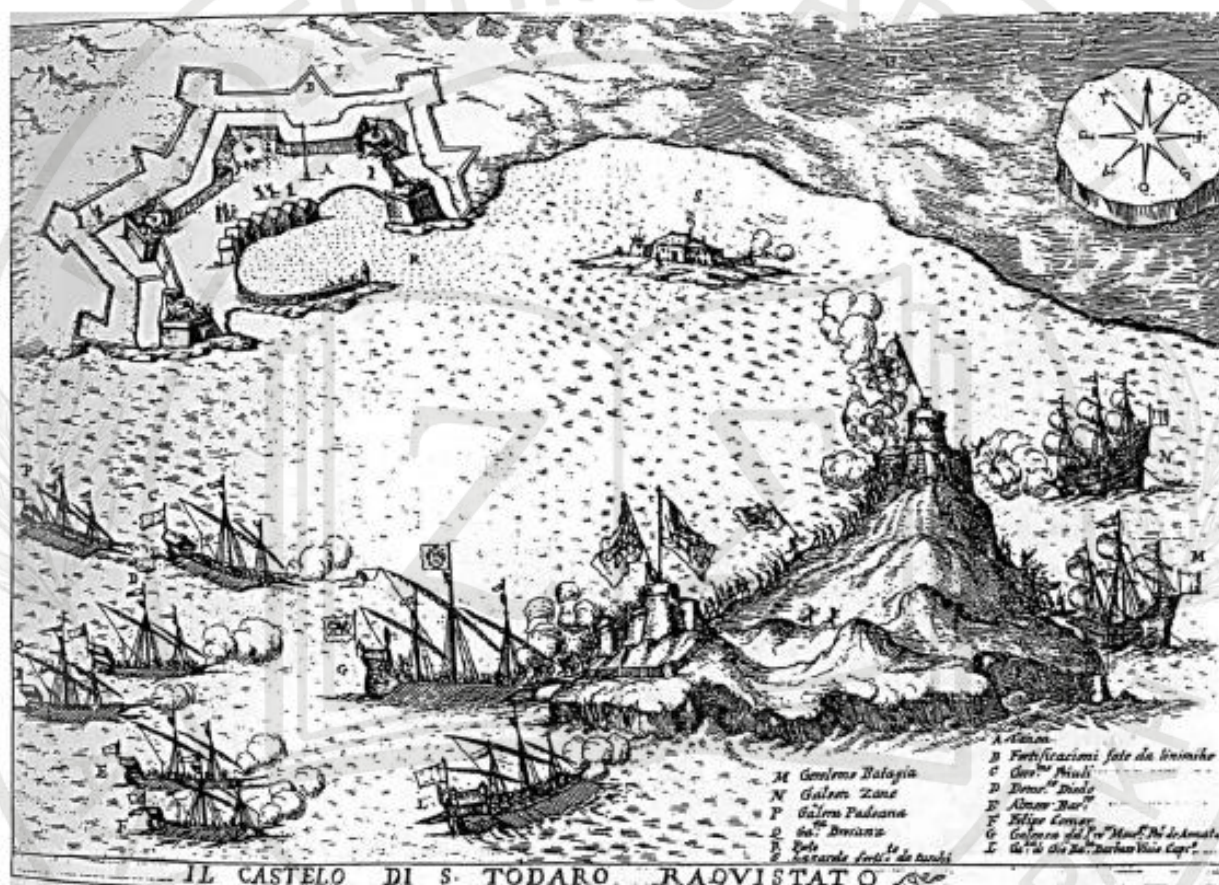
2 εἶχαν. — 5 ἐμπέικεν. — 6 ἄρματα. — 7 ἔβανασινε. — 8 πασινε. —
 9 ὄρτησεν. — 11 στρατιώτες. — 12 μπεργαντής. — 13 ἄλλη χωριάτες. — 14
 ἐπῆραν βρώσαις - ψωμιά. — 15 ὅλλ' ἐσυντροφιασθῆκαν. — 16 προπατικτοί. —
 17 ἀκλωθᾷ. — 18 ἐγίνει. — 19 καλάμη - μαρήνα. — 20 νερῷ - πλίσιον ἐκίνα.
 — 21 πέρνει. — 22 χωριάτες. — 23 ἀπόμηνε. — 24 τέχνες - κάμει ἀμετρες
 τούρκος - πάρει. — 25 τούρκος καστελώνεται - εἶχει κτήσει. — 26 ἀντήκρητα -
 ἀρχήσει.

Ἔστησεν τὰ καστέλλια του τρίγυρα κι' ἄρματόνει,
τὰ βόλια μέσα νὰ πετᾷ νὰ βρέχουν σὰν τὸ χιόνι.
Οἱ ἄνδρες ὅλοι τῶν Χανιῶν τ' ἄρματα τότες πιάνουν
καὶ σταίνουν ταῖς λουμπάρδαις τως κι' εἰς ὀρδυνιά ταῖς βάνουν.

- 5 Πέντε καστέλλια ἔστησεν, πλείσια μοσκεταρίαν,
νὰ ρίκτη ὀγιά νὰ χαλᾷ μὲ τὴν ἀρτελαρίαν.
Λουμπάρδαις πέντε ἔβαλε 'ς καθ' ἓνα νὰ κεντοῦνται,
ὀγιά νὰ βγαίν' οἱ βροντισμοὶ πάντοθεν νὰ γρικοῦνται
Νὰ ρίκτη νὰ χαλούσινε τρίγυρα τὰ Χανιά.
10 κι' ἄλλοι κακὸ ὁποῦ 'παθες σήμερον, Κυθωνία!
Γιανιτζαροὶ ἐκτίσανε τριντζέραις κ' ἐβαροῦσαν
μέσα 'ς τὴν χώραν τουφεκιαῖς μὲ βόλια κ' ἐκτυποῦσαν,
τρίγυρα τὴν ἐκκλήσανε καστέλλια καὶ τζιντζέραις,
κ' ἐστάθη θάνατος πολὺς σ' ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
15 Σαίταις ἀνερήφνηταις 'ς τὴν χώραν νὰ πετοῦσι,
μέσα τῇ ρούγαις ν' ἄρχουνται πλεῖστοι νὰ σκοτωθοῦσι.
Μ' ἀρχίσανε καὶ τὰ Χανιά νὰ ρίκτουνε λουμπάρδαις
κ' ἡ μπάλαις ἐσκοτόνανε μπέηδες, κεχαγιάδες.
Σάρμπανα νὰ μολέρονουσι καὶ μπάλαις νὰ κεντοῦνται,
20 νὰ δίδουνε 'ς τὴν μέσσην τως ν' ἀνοίγουν νὰ σκορποῦνται
ξάφνου τὰ μέλη τῶν Τουρκῶν καὶ πλεῖο νὰ μὴν θωροῦνται,
κι' ἀπὸ τσοὶ Τούρκους τὰ Χανιά ἄρχισε νὰ 'παινοῦνται.
Καὶ 'ς τὰ μούραγια οἱ Χριστιανοὶ νὰ στέκουν γύρου, γύρου,
νὰ παίζουν τότες τουφεκιαῖς καὶ λουμπαρδιαῖς νὰ σύρου.
25 Τὴν χώρα ὅλη ἔβλεπεσ ὥσάν καμίνι ν' ἄφτη
ὀλημερνὶς καὶ ὀληνυχτίς, ποτὲ νὰ μὴ δὲν παύτη

22

1 τρίγυρα - αρματώνη. — 2 πετᾷ - χιώνη. — 3 ἄρματα. — 4 ὀρδυνιά. —
5 ἔστησεν πλίσια. — 6 ρίκτη - χαλά. — 8 βγίν'. — 9 ρίκτη - τρίγυρα. —
10 Κυθωνία. — 11 γιανιτζαροὶ ἐκτίσανε τριντζέραις. — 12 ἐκτυποῦσαν. —
13 τρίγυρα - ἐκκλήσανε - τριντζέραις. — 15 ἀνερήφνηταις. — 16 τζοὶ - πλίσιοι.
— 17 ἀρχίσανε - ρίκτουναι. — 18 οἱ - ἐσκοτόναναι. — 20 δίδουναι. — 21 πλιό.
— 22 ἄρχισε - πενοῦνται. — 23 γήρου γήρου. — 24 πέζουν - σίρου. — 25
χωρὰ ὅλοι - καμήνη νάυτη. — 26 ὀλ' ἡμερνὴς - ὀλη νυχτίς.

Μ. Merian, Η πολιορκία και ανατίναξη του φρουρίου της νησίδας Θωδωρού 1645

- νά ρίκτη τότες λουμπαρδιαῖς ἀπ' ὅλαις της ταῖς πάνταις,
 ἄλλαις μὲ μπάλαις ἄμετραις κι' ἄλλαις καρφιὰ γεμάταις.
 Καὶ τῶν Τουρκῶν τὰ κάτεργα 'ς τὸ πέλαγος νὰ μένουν,
 καὶ τὴν ἀρμάδα τῶν Φραγκῶν μὲ φόβον ν' ἀναμένουν.
- 5 Βάρκα, καράβι νὰ μὴν μπῇ μέσα, νὰ ξεφορτώσῃ
 ἀνθρώπους, βρώσαις κι' ἄρματα, βοήθεια νὰ μὴν δώσῃ.
 Μ' ὁ προβεδόρος σ' ὀρδινιὰ βάνει, γιὰ νὰ κινήσῃ
 μὲ τὴν καβαλαρίαν του, νὰ πᾶ τοὺς πολεμήσῃ.
 Φράγκοι, Ρωμαῖοι ν' ἀκλουθοῦν, κι' οἱ Τούρκοι σὰν φανοῦσι,
- 10 τρίγυρα νὰ σταθοῦσινε, γιὰ νὰ τῶν 'κολουθοῦσι.
 Καὶ τὸ πωρνὸ ἐκίνησε μὲ τὴν καβαλαρία,
 κ' ἤρθανε καὶ σιμώσανε εἰς τὰ Τσικαλαρία.
 Μὰ Τούρκος δὲν ἐφαίνετον, ἀμμ' ἦτουνα χωσμένοι
 'ς τοὺς λάγκους, 'ς ταῖς τριντζέραις τως κι' ἦτουνα φυλαμμένοι.
- 15 Καὶ ταῖς τρουμπέταις νὰ λαλοῦν, οἱ Τούρκοι τὸ 'γρικῆσαν, **23**
 χιλιάδες ἐπροβάλανε καὶ τοὺς ἐκυνηγῆσαν,
 κι' ὡσὰν βροντὴ ταῖς τουφεκιαῖς, τὰ βόλια νὰ πετοῦσι,
 κι' ἤθελαν νὰ γυρίσουνε, ὅλοι νὰ μὴν χαθοῦσι.
 Ἄμμ' ἦτονε σὲ στένεμα κ' ἐτύχαιεν ν' ἀργήσουν,
- 20 γιὰτὶ 'τονε πολὺς λαός, ὥστε νὰ τὸ γρικῆσουν.
 Μ' ὥστε νὰ φύγουν ἀπ' ἐκεῖ, οἱ Τούρκοι ἐπλακῶσαν,
 κι' ἄλογα καὶ πολὺν λαὸν ἐτότες ἐσκοτώσαν.
 Οἱ Χριστιανοὶ 'γυρίσανε κ' ἤρθανε 'ς τὸ Καλάμι
 'ς τὸν τόπον ὁποῦ 'στέκανε κ' ἔτρεχε τὸ ποτάμι.
- 25 Πολλοὶ ὁποῦ 'γλυτώσανε 'ς τὰ κίνδυνα τὰ τόσα,
 κι' ὅγιά νὰ μὴν γυρίσουν πλειό, τ' ἄλογά τως σκοτώσα,
 ἄλλα 'κουτσοποδίσανε κι' ἄλλὰ 'χανε ψοφήσῃ,
 ὁποῦ σὰν τρόγαις ἦτανε κ' ἤρθαν ἀπὸ τὴν Δύσι.

1 ῥήκτη. — 2 ἄμετραις. — 5 καράβι-πῆ-ξεφορτώσει. — 6 βρώσαις-
 ἄρματα-δώσει. — 7 προβεδῶρος-κινήσει. — 8 πᾶ-πολεμήσει. — 9 τούρκοι.
 — 10 τρίγυρα. — 11 πωρνὸ ἐκίνησε. — 13 τούρκος-ἐφειτον. — 14 φη-
 λαμμένοι. — 15 τούρκοι. — 16 ἐκυνηγῆσαν. — 17 ὡσὰν. — 18 γυρήσουνε.
 — 19 τύχαιεν. — 20 ὥστε. — 21 φύγουν-τούρκοι. — 22 ἐτότες. — 23 γη-
 ρίσανε-καλάμι. — 24 ποτάμι. — 25 γλητόσανε-τώσα. — 26 γυρίσουν πλειό.
 27 κουτσοποδήσαναι-ψοφήση. — 28 δίσση.

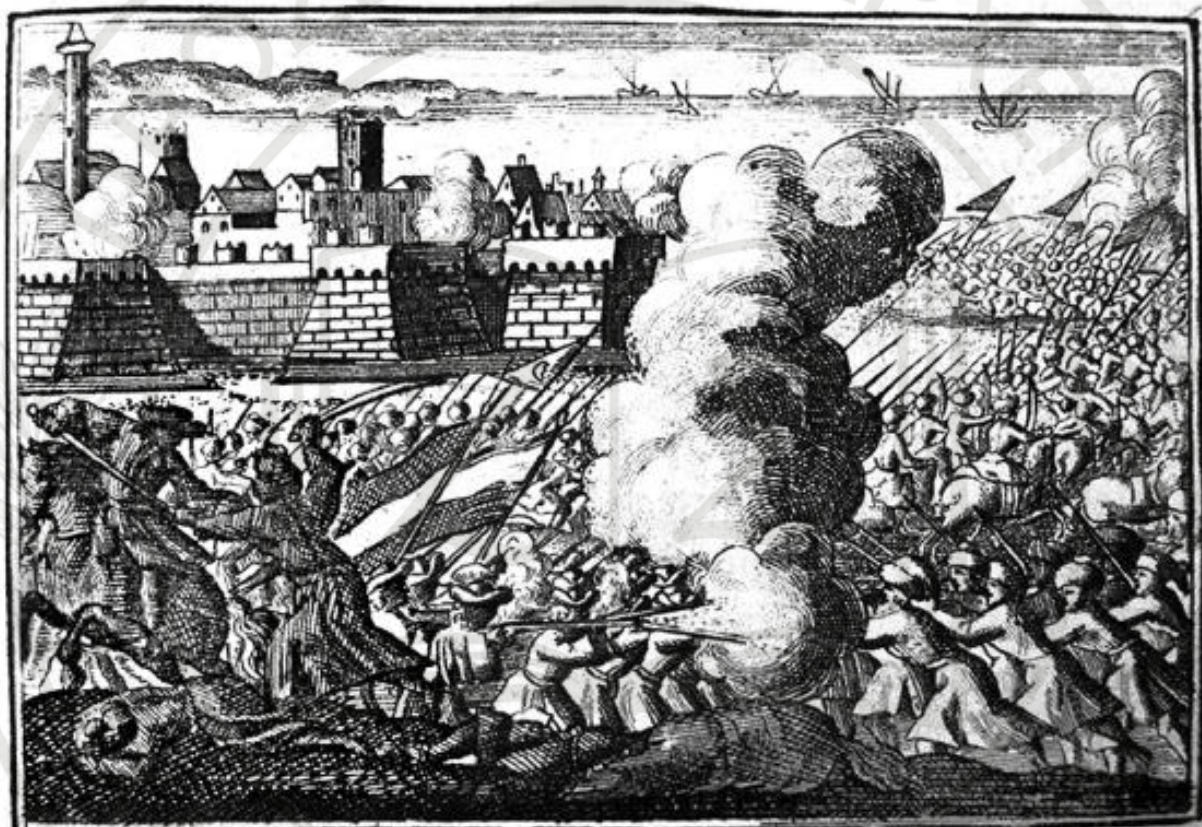
- Μὰ βάρδαις εἶχανε παντοῦ, Τούρκοι νὰ μὴν περάσουν
νὰ πᾶσιν ἀπὸ τὰ βουνά, τὸ Ρέθεμνος νὰ πιάσουν.
Κ' οἱ Τούρκοι ἐστέσαν τοῦ πασιᾶ παβιόνι ὠργημένο,
καὶ μὲ παντιέραϊς τρίγυρα ἦτονα στολισμένο.
- 5 Κ' ἄλλα πολλὰ κ' ἀμέτρητα τοῖ τόπους ἐγεμίσαν,
καὶ τότε καὶ τὸν πόλεμον ἀδανάτ' ἀκινήσαν.
Μέσα κι' ἀπάνω 'ς τὰ τειχὰ ἀναρίφνητοι 'χαῖθηκαν
'ς τὸ αἶμα ἐταράσσαις μέσα κ' ἐτελειωθήκαν.
- 10 Λουμπάρδαις δὲν ἐπαύτανε 'πὺ μιὰ μερὰ κι' ἀπ' ἄλλῃ,
κι' ἐπέφταν Τούρκοι, Χριστιανοί, κ' ἦτον ζημιὰ μεγάλη.
Μίαν συντροφιά ἐκάμανε παπαδοκαλογέροι
κι' ἀφήκασιν ταῖς λειτουργιαῖς κ' εἶχαν σπαθὶ 'ς τὸ χέρι,
καὶ σμίγασιν προθυμερὰ τοῖ Τούρκους καὶ 'μαλόναν
καὶ τῶν ἐρρίκταν τουφεκιαῖς καὶ τοὺς ἐθανατόναν.
- 15 Εἰς κάπος ἦτονε ἐκεῖ, Ἀγγέλος τ' ὀνομάν του, 24
κι' ὡς ἄγγελος ἐπίγειος ἦτον 'ς τὴν κατεχιάν του
κι' ἔκανε τέχναις καὶ φωτιαῖς τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ καῖσι,
καὶ ρίκτοντας εἰς τὰ φορτιά καίγοντας ὅλοι κλαῖσι.
'Ἡ μπάλαις νὰ λαβρίζουνε, κ' οἱ Τούρκοι νὰ μουγκοῦνται
20 ὡσὰν σκυλιὰ καθολικά, ὅταν μοιρολογοῦνται.
'Ο πόλεμος ὁ φλογερὸς ἐκράτησε δυὸ μῆνες
κ' ὁ ἥλιος ἔρριπτε φωτιά ὅλαις τῶν ἡμέραις 'κεῖναις,
καὶ χῶρια 'πὺ τοὺς σκοτωμούς, τὴν κράτησι κι' ἀνάγκη
μεγάλη, κι' ἀποθαίνασι Ρωμνοὶ πολλοὶ καὶ Φράγκοι
- 25 ὅπου 'τον τόσο θάνατος σ' ὅλαις αὐταῖς τῶν ἡμέραις
καὶ 'πέφταν καθημερινὸ νέοι καὶ θυγατέρες.

1 ἔχανε - τούρκοι. — 2 βουνά. — 3 τούρκοι. — 4 τρίγυρα - στολισμένο. — 5 ἀμέτρητα τζητίσπου ἐγεμίσαν. — 6 ἀδανάτα. — 8 ἔμπα - ἐτελειωθήκαν. — 10 κ' ἦτον. — 12 ἔχαν σπαθὶ - χέρι. — 13 σμίγασιν προθυμερὰ τζή. — 14 ἐρρίκταν - ἐθανατόνων. — 15 εἶς. — 16 κι' ὅσ - ἦτον. — 17 φωτιαῖς - κείσοι. — 18 ρίκτωντας - κέγωντας - κλέσοι. — 19 οἱ - λαβρίζουναι - κοὶ τούρκοι. — 20 ὡσὰν σκυλιὰ - μῖρολογοῦνται. — 21 μῆναις. — 22 κι ὅλος ἔρυκε. — 24 φράγκοι. — 26 καθ' ἡμερνῶ ναῖτοι - θυγατέρες.

- Κι' ὁ Τούρκος πλείσια νὰ πετᾷ μπάλαις, γιὰ νὰ χαλοῦσι
τὰ σπήτια, τὰ καμπαναριά, ὅλοι νὰ κρουβιστοῦσι.
Εἴκοσπέντε μπάλαις τῶν φορτιῶν ἐπέτα κάθα ὦρα,
καὶ τόσαις κι' ἄλλαις πλειότεραις ἔρριχτε ὅλ' ἡ χώρα.
- 5 Τῶν καλογέρων συντροφιά παπᾶδων ἔκει εὐγῆκαν
εἰς τὰ μουράγια νὰ κολλοῦν καὶ πόσ' ἐκεῖ διαβῆκαν.
Ὁ προβεδόρος κι' ἄρχοντες, Ρετούρης, Κονσεγέροι
ἐστέκανε μὲ τὸν λαὸν σ' ὅλα ἐκεῖ τὰ μέρη,
τ' ἄρματα νὰ κρατοῦσιν οἱ γέροντες καὶ νέοι
- 10 καὶ νὰ κτυποῦν ἀρκομπουζιαῖς ἔς πᾶσα σπαχῇ καὶ μπένι.
Ἀκόμη κ' αἱ γυναῖκες τῶς ἐμπαῖνα καὶ ἔδουλεύαν
καὶ χῶμα ἔκουβαλοῦσαν καὶ τσ' ἐδικοὺς ἐκλαῖγαν.
Ἐκᾶναν λάγκους τρίγυρα ἂν τύχη ν' ἀνεβοῦσι
κ' εἶχ' ἄν τσοὶ λέγω σκεπαστοῦς, μέσα νὰ κρεμνιστοῦσι
- 15 Μὰ Χριστιανοὶ ἐπέφτανε καθ' ὦρα κι' ἀποθαῖναν
ὅπου τὰ βόλια τὰ πολλά, κ' ἡ τέχναις ἐλιγαῖναν.
Κι' αἶδα νὰ μὴν ἔχουσι καὶ κάπους γιὰ νὰ σώσῃ,
γιὰτὶ τὸν κάπον Ἄγγελον τὸν εἶχανε σκοτώσῃ,
ποῦ ἔξευρε τέχναις ἀμετραις εἰς τὴν φωτιά νὰ καῖσι,
- 20 κ' ἦτονε κρίμα ὁ πτωχὸς ὀγλίγωρα νὰ πέσῃ
μὲ κι' ἄλλους εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἔς τὸν θάνατον ἐμείναν
κ' ἡ χώρα εἶχεν λύπησιν, γιὰτὶ λίγοι ἔπομειναν,
γιὰτὶ λουμπάρδαις ἦτονε ἀμέτρηταις τριγύρου
καὶ κάποι λίγοι ἦτανε σχολάροι νὰ τσοὶ σύρου.
- 25 Κι' ὁ Τούρκος εἶχεν ἀμετραις τέχναις καὶ ποῦ βρεθῆκαν
κ' ἔρριχτε μέσῃ ἔς τὰ Χανιά, μὰ δὲν ἐφοβηθῆκαν.
Ὅλην τὴν χώραν τρίγυρα τὴν εἶχε χαλασμένη,
κ' οἱ Χριστιανοὶ ἐσκάπτανε κ' ἦτονε μπορεμένοι.

25

1 τούρκος πλείσια - πετά. — 2 σπήτια. — 4 ἔρριχτε. — 5 εὐγῆκαν. —
6 κολλοῦν. — 9 ἄρματα - ναῖοι. — 10 κτυποῦν. — 11 γυναῖκες - ἐμπένα. — 12
ἐκλαῖγαν. — 13 τρίγυρα. — 14 κρεμνιστοῦσι. — 16 κ' οἱ τέχνες ἐλι-
γαῖναν. — 17 κιαῖδα. — 18 ἔχανε σκοτώσῃ. — 19 φωτιά - κέσει. — 20 ὀγλί-
γορα - πέσει. — 22 χάρα εἶχεν. — 23 ἀμέτρητες τριγύρου. — 24 τζή σείρου.
— 25 τούρκος - βρεζεῖκαν. — 26 ἔρριχτε. — 27 τρίγυρα.

Συμπλοκή Βενετών και Τούρκων εκτός των τοιχών. Στο βάθος η πόλη των Χανίων

Φράγκοι, σολντάτοι, γέροντες, νέοι καὶ τὰ παιδιά.
 ἐτρέχαν καὶ ἔδουλεύγασιν μὲ στερεὰν κερδία.
 Οἱ Τούρκοι νὰ μολέρνουσι λουμπάρδαις νὰ κολλοῦσι
 μέσα τῇ πέτραις τοῦ τειγιοῦ ἢ μπάλαις νὰ χιλοῦσι.

- 5 Γαλιόνια ἦτον ἔνδεκα ἔς τὴ Σούδα παωμένα
 καὶ κάτεργα ἑοστέσσερα καὶ ἑστέκαν κι' ἀνημένα
 νᾶρθη ἡ ἀρμάδα τῶν Φραγκῶν, νὰ βγούν ν' ἀπογυρίσουν,
 νὰ σμίζουνη ἔς τὸ πέλαος τὸν Τούρκον νὰ τσακίσουν,
 ποῦ ἔχε κλεισμένα τὰ Χανιά μ' ἄρμενα πεντακόσια,
 10 σάϊκις, καραμουσαλιὰ καὶ κάτεργά ἑτον τόσα
 τοῦ Τούρκου τὰ πλεούμενα τρίγυρα νὰ κρατοῦσι,
 κερὰβι, βάρκα τῶν Φραγκῶν νὰ μὴν μποροῦ νὰ μποῦσι.
 Κι' ὁ γενεράλες ἦτονε Κορνάρος παωμένος
 κ' ἔσσεκεν ὀγιά τὰ Χανιά πάρα πολλὰ γνοιασμένος,
 15 καὶ τῶν Φραγκῶν ἐκδέχοντα νὰ φτάσῃ καὶ νὰ σώσῃ
 μὲ τὴν ἀρμάδα τὴ χοντρή νὰ τοὺς ἐξελευτρώσῃ.
 Ὀλονοκτὶς ἀκούγανε μπίφεραις, νιχαράδες,
 τύμπανα καὶ λαλήματα, καὶ κτύπους τῇ λουμπάρδαις.
 Νύκτα δὲν ἐκοιμόντανε, μέρα δὲν ἐσιγοῦσαν,
 20 μὰ ρίχταν τόσαις λουμπαρδιαῖς μέσα καὶ τὴν χαλοῦσαν.
 Καὶ ρίχνασιν τ' ἀρχοντικά, τσοὶ τοίχους ἐκρεμνίζαν
 καὶ νὰ τρυποῦν ταῖς ἐκκλησιαῖς, εἴν χωρὰν ἀφανίζαν,
 ὅπου τὰ βόλια τὰ πολλὰ, τῶν τουφεκιῶν οἱ κτύποι
 ἔδιδε καὶ τῶν ἰδιῶν Τουρκῶν μεγάλη λύπη.
 25 Καὶ ἄλλους ἐφονεύγανε, καὶ ἄλλοι ἀποθαῖναν
 κι' ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πολὺ συχνὰ ἔς τὸν ἄδη πεθαῖναν.
 Ποτάμι θάκρυα νὰ κινοῦν, νὰ λένε μοιρολόγια
 εἰς κάθθα σπῆτι χαμηλὸν κ' εἰς ἐψηλὰ ἀνώγεια.

26

1 ναῖοι. — 2 στεριάν. — 3 τούρκοι-κολοῦσι. — 4 τζοί-τῆχιου. —
 5 ἦτον ἔνδεκα-παωμένα. — 7 ἀπογυρήσουν. — 8 σμίζουνη-τούρκον-τσακί-
 σουνη. — 9 κλεισμένα. — 12 κερὰβι-πορού. — 13 παωμένος. — 14 ἀγχα-
 σμένος. — 15 φτάσι-σώσει. — 16 ἐξελευτρώσει. — 17 ὀλονοκτῆς. — 18 κτύπους
 — 20 ῥίχταν. — 21 ῥίχνασι-τύχους ἐκρεμνίζαν. — 22 τρυποῦν-ἀφανίζαν.
 — 23 τουφεκιῶν. — 24 ἔδιδε-λύπη. — 26 ἄδε πύναν. — 27 ποτάμι, -κεινοῦν
 -λέναι μοιρολόγια. — 28 σπῆτι χαμηλὸν-ἐψηλὰ ἀνώγεια.

Σὲ μάχη ἐπ' ἀρκομπουζαῖς καὶ κομματιαῖς ἐβρέχαν
ὥσάν τὸ χιόνι, καὶ αἵματα σάν τὸ ποτάμι ἐτρέχαν.
Καὶ τὴν ἀρμάδ' ἐδέχονταν ἡ προσευχαὶς νὰ φέρου,
καὶ κάθε βράδυ ἐλέγανε πῶς ἔρχεται ταχτέρου.

5 Μ' εὐρίσκουνταν εἰς τοσοῖ Κορφοῦς, Μαλτέζους ν' ἀνημένη,
κ' ἡ Κυθωνία ἡ πτωχὴ ἦτον πολεμισμένη.

Καὶ νὰ μὴ φτάξῃ ὀγλήγορα καὶ αἶδα νὰ μὴν ἔχουν,
ὅλοι μεγάλοι καὶ μικροὶ ἔς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ τρέχουν
κ' ἐλεγχν, Παναγία μου, ἡ χάρις σου νὰ θώσῃ

10 νάρθη γοργὸ γῆ ἀρμάδα μας νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ
ἔχομε τῆς ἐλπίδαις μας ὀγιά νὰ τοὺς φωτίσῃ
τὸ ἄρχοντες ποὺ τὰ ῥίξουνε εὐθύς γιὰ νὰ κινήσῃ.

Ὅλημερνὶς ἐκάνασι λιταῖς ὀγιά νὰ φτάσουν,
νὰ εὕρουν τὰ πλεούμενα τοῦ Τούρκου νὰ χαλάσουν.

15 Τρίγυρα κηαῖναν ἔς τὰ Χανιά καὶ τὴν παρακαλοῦσαν
καὶ ἔλεγον, Θεοτόκε μου, Κυρία Ἐλεοῦσαν!

καὶ ἔκάνασι παράκλησαις, καὶ ὁ Τούρκος ἀμολέρνει
βόλι μεγάλο ἐδεκεῖ καὶ δύο παπάδες παίρνει
τοὺς δύο ποὺ ἔβαστούσανε τὴν ἄγιαν εἰκόνα

20 κ' ἐκεῖνοι ἐστάθηκα ὀρθοὶ κ' οἱ ἄνδρες ἐμαλόνα.

Καὶ γίνῃ θρῆνος καὶ κλαυθμὸς σὲ ἄνδρες κ' εἰς γυναῖκαις
ὁποῦ ἔταν κ' ἐβοηθούσανε ἔς τὰ χῶματα ἔς τῇ μπρέκιαις.

«Μωραίνει, λέσι, ὁ Θεὸς λαὸν ποὺ θ' ἀπολέσῃ
καὶ παρακάλια δὲν γρικᾷ καὶ προσευχαῖς ἂν λέσι.»

25 Κ' ἐκοπτε πλείσια ὁ πόλεμος μὲ δίστομον μαχαῖρι
ποὺ κράτιε ὁποῦ τὸ ταχὺ ἔως τὸ μεσημέρι.

Μὰ τῶν Χανιωῶν οἱ ἄρχοντες ἤθελαν νὰ γυρέψουν
κανένα μαθηματικὸν ἔξω νὰ τὸν ἐπέμψουν.

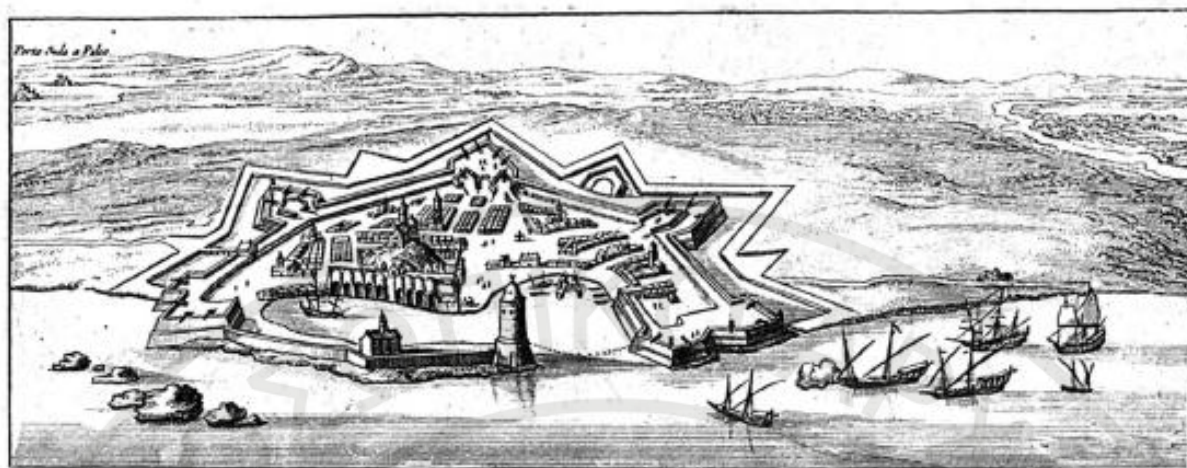
27

1 κομματιαῖς. — 2 ὥσάν-χιόνι. — 3 οἱ. — 4 βράδι. — 5 μαλταῖζους.
— 6 κηθωνιά-ἦτον. — 7 ὀγλήγορα κιαῖδα. — 8 ὅλοι. — 9 θώσῃ. — 10
ἐλευθερώσῃ. — 11 φωτίσῃ. — 12 τάρήζουνε-κινήσει. — 13 ὀλήμερνῆς-λει-
ταῖς. — 15 τρήγγρα πύνα. — 17 τούρκος. — 18 βόλη-πέρνει. — 21 γίνῃ
θρῆνος-γυναῖκες. — 22 βοηθοῦσανε. — 23 λέσει-θαπολέσει. — 24 γροικᾷ —
25 πλίσια-σίστομον μαχαῖρή. — 26 μεσημερί. — 27 γυρέψουν.

- Κ' εἶχαν κλεισμένα τρίγυρα κ' οἱ Τούρκοι νὰ κρατοῦσι
 τοὶ πόρους, νὰ κυττάζουνε ἔξω νὰ μὴν ἐβγοῦσι.
 Κι' ὁ προβεδόρος τῶν Χανιῶν τὸν Φηναρόλη κράζει
 καὶ τὸν Πάσκη γιὰ συντρόφον κι' ἄλλους συντρόφους μπάζει,
 5 κι' ὠρδίνιασε κι' ἀρμάτωσε ἓνα μικρὸν βαρκάκι
 μὲ ἓναν Ἀκρωτηριανόν, τὸν Στέλιον τὸν Κεργάκη.
 Ἐμπήκνε χωστὰ χωστὰ τοῦτοι ὅλοι ἀμάδι
 καὶ ταῖς γραφαῖς ἐπήρανε κ' ἐβγήκνε τὸ βράδυ.
 Ἦρθνε τὰ μεσάνυχτα εἰς ἓναν ἀκρογιαλί
 10 μὲ δόχως ἀνχατώσαις ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς βγάλῃ.
 Κ' ἐπήκνε προπατηκτοί, ἔς τὴ Σούδα ἀποσώσαν,
 τὸν γενεράλε ἤβρανε καὶ ταῖς γραφαῖς τοῦ ὀδῶσαν,
 καὶ ἔγραψαν ὅπου τὰ Χανιά νὰ πέμψῃ νὰ βοηθήσῃ
 νὰ πάῃ τὸ γληγορώτερο κ' ἔτσι νὰ μὴν τ' ἀφήσῃ.
 15 Κι' ὁ γενεράλες ἔγραψεν πῶς θὰ τ' ἀναγυρέψῃ
 ἀπὸ τὴν γῆν τὰ κάτεργα τοῇ θάλασσας νὰ πέμψῃ.
 Μὰ ἐν τῷ ἅμα ταῖς γραφαῖς παίρνουσι καὶ ἑυρίσαν
 καὶ τὸ βαρκάκι ἤβρανε ἔς τὸν τόπον ποῦ τ' ἀφῆσαν,
 τὴν νύκτα πάλα σκοτεινὰ κ' εἰς τὰ Χανιά ταῖς φέραν,
 20 κι' ἄνθρωπος δὲν τὸ κάτεχε ἐκείνη τὴν ἡμέραν.
 Καὶ μ' ἄλλαις δεύτεραις γραφαῖς ἐξαναβγήκνεν πάλιν
 ἔς τοῦ γενεράλ' ἐσώσανε, ὦ! ποικιὰ μεγάλην.
 Διὸ τρεῖς φοραῖς ἐβγήκνε καὶ πάλι ἐγυρίσαν,
 ἐνάντιον ἔς ταῖς στήταις τῶς ποτὲ δὲν ἀπκντήσαν
 25 Τούρκους, γιὰ νὰ τοὺς φοβηθοῦν νὰ σώσουν νὰ τοὺς πιάσουν
 νὰ τοὺς ἐθανατώσουνε καὶ τὴν ζωὴν νὰ χάσουν.

28

1 ἤχαν κλεισμένα τρίγυρα - τούρκοι. — 2 τζή - κοιτάζουναι ἔξω - ἐυγοῦσι.
 — 3 φηναρόλη κράζει. — 4 πάσκη - μπάζει. — 5 κιορ' ὠρδίνιασε - βαρκάκη. — 6
 ἀκρωτηριανὸν - στέλιο. — 7 ἐμποπίακνε χωστὰ χωστὰ ἐτούτη - ἀμάδι. — 8 ἐπει-
 ράνε - βράδι. — 9 ἀκρογιαλί. — 10 δόχως. — 11 πείγνε προπατικτὴ - ἀπο-
 σόσαν. — 12 ἤβρανε. — 13 πέμψει - βοηθήσει. — 14 παεὶ - κ' ἔτσι - ἀφη-
 σι. — 15 θατ' ἀναγυρέψει. — 16 γῆν - ἀπέμψει. — 17 τὸ - πέρουσι - γηρήσαν.
 — 18 βαρκάκη ἤβρανε. — 19 σκοτινὰ καίς. — 20 ἐκεῖνη - ἡμεράν. — 22 σό-
 σαναι. — 23 ἐγυρήσαν. — 26 ἐθανατώσουναι.

10. - *Laurus Prunus, Schomb.* 1836

Canes in Candia

Kansas Westhouser Bird

Johannes Peeters, γάωτης Χανίων 1664

53
 Κι ἡ Γενιτῆλὶς ἔλιγε πῶς οὔρα θορύβῳ,
 καὶ ἵφθαλμα θῆκε δάσιν ἡπῶς τοῖς ἐγλέεσι.
 Κ' ὡς τὰ χαρτὴ ἐμπήκασιν ὅλα τὰ κατεργάται,
 καὶ σαῖκας ἐμείνας ἔα θεοῖο δόκοι κατε.
 Εἰσόμενοι δ' ἠρβιλιζιὰ νὰ τζιζιβαρκάρη,
 μὲ τὴν ἀρπυλαρίαν τὴν σῶδα θὲ νὰ σῶρη.
 Τὴν ἦσαν σῶς σαῖκας μέσα πολλὴν φῶσατο.
 Κ' ὑγῆκας, κ' ἐβάλλας τὸν κόσμον αἰὼν κατε.
 Ἐνας κομῆτης ἔπεισε, ἔπρῃτο δ' αὖτὸν δύνει,
 Κ' ἔδειχνε πῶς τὸ ρέθιμος ἔχει νὰ πολεμήσῃ.
 Καὶ καὶ σὺ Κασροὶ εἶδανκε ὁ γιὰ νὰ σιμαδύσῃ,
 πῶς μὲ τὴν σκιὰν τὴν τυρκικὴν τὸ τιχρὸ θὲ νὰ τῶσῃ.
 Εὐζῆκι ἡ ἄρμαδα μας νὰ πῶσιν αὖτ' ἐβρῶσι,
 Κ' ἔπνε ἀνιμος πολὺς κ' ἐς Ἀθῆνα χαθῶσι.
 Κ' ὑρῖσι σὸν τύπον τζιζι καὶ τζιζιρίκει,
 Κ' οἱ γῆρας ἐπιδάσιν γιὰ τὴν καὶ μὲν Κρήτη.
 Για δὲ τὴν ἀγαρῶν ἦν τὰ τιχρὰς ἰδιῶσαν,
 μὲ τὴν ἀρπυλαρίαν αἰεθὲς τὴν μαλαξῶσαν.
 Στὴν σῶδα ἔκατε βέβαια, καὶ ἐλλήνησαν κάμη,
 καὶ σιμα θορὸς τὸ νερὸν πᾶ λῆγας καλάμη.
 Δράκος ἐπῆσε τὸ νερὸν, καὶ ὡρῆε τὸ λευκὸν νερὸν,
 δειλὸν, καλὸν, τὰ τζερμακα καὶ ὁ δόλιος κατεργάροι.
 Κι ἀπ' αὐτὸν καλὸν γέρον σίρην λευκὰρδαι, πᾶσι,
 σὺ Κασροὶ μ' ἀλάσιν αὖτ' ὁ γιὰ νὰ τὸ χαλάσῃ.
 Βαρεὺ ἔβριζον εἰς τὴν γῆν πολλὴν ἀρπυλαρίαν,
 Κι ἀπ' αὐτὴν ἔχορευαν κ' ἔχεν καλλὴν καρδίαν.
 Κι ἀδιαξάνει ὁρδὸν ἰζηται νὰ σῶσκει παβζιόντα,
 καὶ τὴν ἰσκαθῆκεν κατεργὰ καὶ Γαλλίοντα.

53
 Κ' οἱ τῆρκαι ἀρχίζον τὰ κολλῆς, κ' ἐκείνοι ἀναπλοῦνται,
 γιὰ μιὰ ἐξ αὐτῶν ληστειαντὸν τὴν δύναμιν γυαρίζον.
 Μὰ δὲν ἐκείνων τίποτας κ' ἦτον κ' διηλασμένοι,
 ἀφ' ὧν καὶ ἐκείνους, καὶ μέρος λαβομένοι.
 Συκαίνοντας τὸ κάπριγ καὶ τὴν Καραβία πῆραν,
 Κ' ἡ σὺντα μένει μοναχὴ σὲ μιαν γυναικὰ χῆραν.
 Κ' οἱ τῆρ' ἐστὶν ἄνθρωποι ἀντιπαρθεῖς πολλοὶ καὶ ἐξιδασίτη,
 Κ' ἡ σὺντα τῶν ἀμόλιτων μπάλαις ἐκείναι τῆ.
 Πᾶσι Καραβοκάπριγα σὸ ρέθιμος σαλλάρι,
 ἅλα εἰς τὴν ἀκρογιαλιά ἐκλάξω μογοτῆρι.
 Κιὸ Γκενράλις ἐφίρει πολλὴν Καραβάρια.
 Φράγχοι βράμματα ἐσμῆξαν, καὶ πᾶσι σὰ χωρία.
 Γιὰ τὸ μάθον οἱ ἰχθῆροι πολλὰ τὰ φοβήθησι,
 Κ' εἰς τὰ χανιά γυρίσασιν μίσα καὶ σφαλισθῆσι.
 Οἱ φράγχοι ἱσαματίσασιν, ἐξ ὧν δεκα ἡμέραις,
 Κ' ἐγύρισαν σὸ ρέθιμος ἐκ κτήσανταις φιντζήραις.
 Ἡ τοὶ οἱ ἀφένταμας Γουτζάγας, καὶ Κορνάρος, Γουτ
 Μολῆς κ' οἱ φῆξις ἱέκασιν μένος τ' ἄλλῃ τὸ θάρρος. Κορ
 Ε' μάζωξε πολὺν λαόν, χωργιάτεις καὶ δελφύνας,
 Κιὰ φῆκας τῆρας γυναικαίτας εἰς τὰ χωρία κ' ἐκλαῖσαν.
 Μάρχησασί τ' ἐπ' ὅρα κ' ἦτον λίγαις ἡμέραις,
 γιὰ ταύτας δὲν ἐσώσασιν ἐκείνας ταῖς φιντζήραις.
 Γιατὶ μασι τὸ ἰσθῆσι σὸ ρέθιμος τὰ μαδου.
 ἐκ πιάσαν ὅλοι τ' ἄρματα κ' οἱ τῆρκοι ἰχθὺν ἀρδου.
 Κ' ἐγύνη ἀνακάτεις σ' ὅλους, κ' ἱραζονάρας,
 καὶ κλαίγασιν πολῶτατοι κ' ἐκχάσιν πλίσιν ἀντάρτα.

D 3 A'PXH'

Σελίδες από την πρωτότυπη έκδοση του 1681

- Πηχίνοντας καὶ γυρίζοντας, τίς ξεύρει πῶς τ' ἀκούσαν
οἱ Τοῦρκοι καὶ τὸ μύθανε, κι' ἐπῆγαν καὶ κρατοῦσαν
μὲ βλέψησιν ἐδῶ κ' ἐκεῖ νὰ ἔβγουν νὰ τοὺς σώσουν,
γῆ μὲ περισσῆς τουφεκαῖς ὅλους νὰ τοὺς σκοτώσουν.
- 5 Μὰ καῖνοι δὲν ἐπῆγαν πλεῖο νὰ λάβουν τόσα βάρη
καὶ τὸν Πασκῆ ἐσέρνασι τὸν ἄξιον κατεχάρη.
Ὁ γενεράλης κάτεργα ὠρδίνισε νὰ βγοῦσι
γεμάτα ἀνθρώπους, μπόλμπεραις κ' εἰς τὰ Χανιά νὰ μποῦσι.
Σηκώνονται καὶ φτάνουσι ἔς τὸν κάβον τὸν Μαλέχα,
- 10 γιὰ τὴν βάρδια τῶν Τούρκων ἐκεῖ τὴν ἀπχντέχα.
Ἀπογυρίσαν σιγανὰ μὲ δίχως νὰ κτυποῦνε
τῇ θάλασσας μὲ τὰ κουπιὰ ἔς τὸ πόρτο γιὰ νὰ μποῦνε,
κι' ἀπὸ τὰ τουρκοκάτεργα ἀνέμεσα ἔπερσαν,
κ' ἦτονε νύκτα σκοτεινὰ, τοὺς Τούρκους ἐγελάσαν.
- 15 Ὡς τὸ πόρτο σὰν ἐφτάξανε, ἐβγάλασι τῇ τένταις
καὶ λουμπαρδιαῖς ἐρρίξανε καὶ ἔπιζαν τῇ τρομπέταις.
Εἰς τὸ φανάρι ἦτονε Τζώρτζης ὁ Μορεζίνης,
κ' εἰς τ' ἄλλο ἀρχοντόπουλος Κορνάρος Κατερίνης.
Κ' εἰς τ' ἄλλον κάτεργὸ ἔανε Μπάρμπανος Μπαβουέρη,
- 20 κι' Ἀμυργιαλῆς εἰς τὰ Χανιά ἐπάρθη νὰ τοὺς φέρη.
Ἦτονε τὰ μεσάνυχτα, κ' οἱ Τοῦρκοι ἐγρικῆσαν
τρομπέταις νὰ λαλοῦσινε, οἱ Τοῦρκοι ἀδυνατήσαν
τὸ πῶς δὲν τσ' ἀμποδίσανε, μέσα νὰ μὴν δὲ μποῦσι,
μὰ πάλαι μὲ τὸ κόμπωμα ἄς ἔλθουνε νὰ βγοῦσι.
- 25 Μὰ μπόρειε νὰ μπου σιγανὰ, νὰ μὴν τσ' ἀφορεθοῦσι
καὶ πάλαι νὰ μισεύσουνε, νὰ μὴν δὲ γρικηθοῦσι.
Μὰ οἱ Τοῦρκοι ἐβάλαν βλέψησαις, ἄλλα νὰ μὴν ἐμποῦσι
κ' ἐκεῖνα ποῦ ἔταν ἔς τῶ Χανιῶν τὸ πόρτο νὰ παρθοῦσι.

29

1 πινόντας - γηρηζώντας. — 2 οἱ τούρκοι - πείγαν. — 3 εὔγουν. — 4 περήσαις - ὅλους - σκοτώσουν. — 5 δανεπεῖγα πλεῖο. — 6 πασκή. — 7 ὠρδύνισαι. — 8 κεί. — 9 κάουβο-μιλάχας. — 11 ἀπογυρίσαν σιγανὰ - κτηποῦναι. — 12 μποῦναι. — 14 σκοτεινὰ. — 16 ἐρρίξανε - πέσαν. — 17 φοινάρη-τζόρτζης. — 22 ἀδυνατήσαν. — 23 τζαμποδίσανε. — 24 κόμπωμα ἀσελθουναι. — 26 μισεύσουνε. — 27 κά.

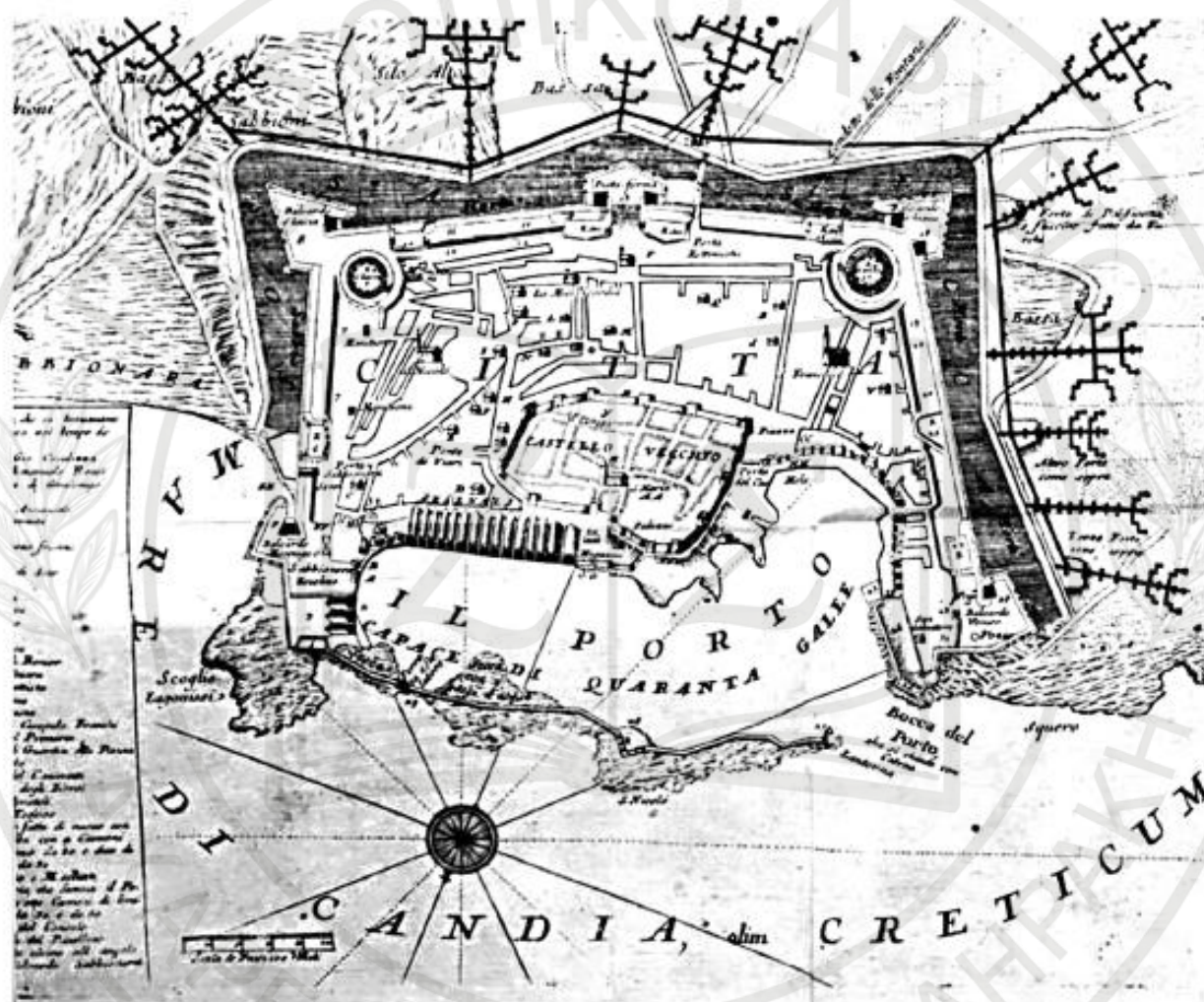
- Ἐβγήκασι τιν οἱ ἄρχοντες κ' ἤϋσανε συγχυσμένοι
 τσ' ἀνθρώπους, πῶς ἐκλαίγανε γιὰ τὸν χαϊμένο
 ἢ χώρα μέσα καὶ τειχιά, σολτάδοι καὶ οἱ κάποι
 καὶ 'κεῖτοντανε ἄτακτοι, κ' ἦσαν γεμάτοι οἱ κάμποι.
- 5 Καὶ τότες ἔξω ἐβγάλανε ἀνθρώπους νὰ γεμίσουν
 κάμπους, νὰ πολεμήσουνε, νὰ τοὺς παρηγορήσουν
 κι' ἀπὸ τὰ κάτεργα πολλὰς βρώσας ὅγιά νὰ τρῶσι,
 καὶ πάλιν τῶν ἐλέγας πῶς ἔρχουντ' ἄλλοι τόσοι,
 ἀκόμη κι' ἄλλα κάτεργα σολτάδους νὰ γεμίσουν,
- 10 νὰ πολεμοῦσι τοὺς ἐχθροὺς νὰ μὴ σᾶς ἐνικήσουν.
 Ὁ προβεδόρος κι' ἄρχοντες λιγάκι ἐχαρήκαν,
 πῶς τρεῖς ἀφέντες διαλεκτοὺς ἐστεῖλανε κ' ἐμπήκαν.
 Μ' ἀκόμη τῶν ἐλέγανε πῶς κ' ἡ ἀρμάδα φτάνει,
 κι' ἀπὸ τὴν Ζάκυνθο γραφαῖς εἶχαμε πῶς ἐφάνη.
- 15 Μετρήσετε τὸν πόθον του, 'δέτε τὴν ὄρεξίν του,
 'ς τέτοιον ἀφνίδιον θάνατον νὰ πέσῃ τὸ παιδί του.
 Ὁ γενεράλης τσ' ἐστεῖλεν καὶ νὰ μὴν τὸ λογιᾶσουν,
 τσοὶ Τούρκους νὰ μὴ φοβηθοῦν πηαίνοντας νὰ τοὺς πιάσουν.
 Κ' οἱ Τούρκοι σὰν τὸ μάθανε περίσσα 'γριεπτήκαν,
- 20 καὶ 'ς ἔγνοια περισσότερη οἱ Τούρκοι ὅλοι ἐμπήκαν,
 πῶς ἡ ἀρμάδα τῶν Φραγκῶν ὀγλήγορα θὰ φτάσῃ,
 καὶ τότες Τούρκος καὶ πασιάς τὴν νίκη του θὰ χάσῃ.
 Εἶπε γιὰ νὰ κολλοῦσινε ὅποιος ἐκεῖ 'μπορέσῃ
 τρίγυρα 'ς ὅλα τὰ τειχιά, μήπως καὶ τὴν κερδέσῃ.
- 25 Καὶ νὰ μὴν ἔβγῃ ἀπὸ 'κεῖ, ἀμὴ νὰ τιμηθῇτε,
 κι' ἂ δὲ μοῦ τὴν ἐπάρετε, ὅλοι σας θὰ χαθῇτε.

30

1 ἐβγήκασι τιν - συγχυσμένοι. — 2 ἐκλέγανε. — 4 γεμάτοι. — 5 γεμίσουν. — 6 κάμπους - παρηγορήσουν. — 7 βρώσας. — 8 τρῶσι. — 9 ἀκόμη-γεμίσουν. 10 σὰ σεικήσουν. — 11 προβεδόρος - λιγάκι ἐχαρήκαν. — 12 ἐμπήκαν. — 14 εἶχαμε - ἐφάνει. — 15 μετρίσεται - ὀρεξίντου. — 16 πέσει - παιδί. — 18 πένοντας. — 19 γριεπτήκαν. — 20 σεγνια περισσότεροι - ἐμπήκαν. — 21 θαφτάσει. — 22 τούρκος - χάσει. — 23 κολλοῦσινε - μπορέσει. — 24 τρίγυρα - τυχὰ μὲ πῶς - κερδέσει. — 25 ἔβγῃ τὰ - ἀμὲ - τιμηθεῖται. — 26 κιαδεμου - ἐπάρεται - θάχαθεται.

- Φόβος καὶ τρόμος ἦτονε τῶν λουμπαρδιῶν ἢ μπάλαις,
 ὅπου 'ς τὴν χώρα ἤρχοντα πλείσας πολλὰ μεγάλαις.
 Ἐρρίχνασι κ' οἱ Χριστιανοὶ λουμπάρδαις ἀπὸ μέσα,
 σπαχίδων καὶ γιανίτσαρων πολλὰ κεφάλια 'πέσα,
 5 μπάλαις ποῦ ὥναν 'ς τὰ φορτιά, 'ς τοῦ Τούρκου τῇ λουμπάρδαις,
 ἀγάδες καὶ τζαρούσιδες κι' ἄλλοι πολλ' ἀφεντάδες·
 κερμιά νὰ ὄῃς ἀμέτρητα ὅπου 'σανε κοιμένα,
 χέρια, μεριά καὶ κεφαλαῖς πῶς ἦτον χωρισμένα,
 πλείσια τὴν νύκτα ἐπέφτανε ὡσὰν καὶ τὴν ἡμέρα,
 10 μὲ τουλουπάνια κεφαλαῖς ἐπηαῖναν 'ς τὸν ἀέρα.
 Ἦτον ἀπὸ τὴν Ρούμελη σαλμάδες ἀντρωμένοι,
 μπέηδες καὶ τσακούσηδες, Τατάροι δοξασμένοι,
 ποῦ κείτοντανε πῆμπουρα, κι' ἄλλοι 'ταν ξαπλωμένοι,
 κ' ἐνοὺς τάλλου τὰ αἵματα ἦτουνα κυλισμένοι.
 15 Ὁ κάμπος ἐκοκκίνιζεν ἐκ τὸ πολὺν τῶς αἶμα,
 κ' ἦτονε δίχως ἐμιλιά νεκροὶ μὲ δίχως πνεῦμα.
 Λέγω, δὲν εἶχαν μετρημὸν ποῦ πέφτασινε τόσοι,
 ποῦ σκότονε κάθα βολὰ πλέον παρὰ διακόσοι.
 Ἡμέραις ἔκαμε πολλαῖς ὅπου τὴν πολεμοῦσαν,
 20 κι' ἄρχισαν οἱ Ἀγαρηνοὶ ὅλοι κι' ἀδημονοῦσαν.
 Μόνον ὅπου σκοτόνουντα κ' ἦτονε τόσοι φῶνοι,
 31 κι' ἀπάνω τῶς ἐπέφτανε ἢ μπάλαις σὰν τὸ χιόνι·
 οἱ ἄντρες δὲν ἐσώνασι τόσοις νεκροῦς νὰ θάπτου,
 κ' ἢ μπάλαις νὰ σκοτῶνουσι ἄλλους καὶ νὰ μὴ παύτου.
 25 Γυναῖκα δὲν εὐρίσκετο ὅπου νὰ-μὴν ἐχάσε
 ἄντρα, πατέρα καὶ παιδί, ὦ νοῦ μου, τὸ θυμάσαι·
 ἢ θυγατέρα, γῆ ἀδερφούς, γῆ μάνα ἔαπημένη,

1 οἱ. — 2 πλείσας. — 3 ἐρρίχνασι. — 4 γιανὴ τζαρεῶν. — 5 ναδεῖς ἀμέτρητα - κοιμένα. — 6 χωρισμένα. — 7 πλείσια - ἐπαύτανε ὡσὰν. — 8 ὁπίωναν. — 9 ἦτον. — 10 μπέηδες. — 11 κινούς - κοιμισμένοι. — 12 κάπος ἐκοκκίνιζεν - αἶμα. — 13 εἶτονε - ἐμιλιά - πνεῦμα. — 14 εἶχαν μετρημὸν. — 15 πλείον. — 16 ἡμέρες - πολεμοῦσαν. — 17 ἀγαρηνοὶ - κ' ἀδεμονοῦσαν. — 18 κείτονε - φῶνοι. — 19 κ' ἀπάνω - κ' μπάλαις σὺν. — 20 ἐσώνασι. — 21 κ' μπάλαις - σκοτόνουνσι. — 22 γυναῖκα - εὐρίσκετο - μετ. — 23 θυμάσαι. — 24 εἰ θυγατέρα γ' ἀδερφούς γειμάννα.

V. Coronelli, χάρτης Χανίων, 17ος αιώνας

- κ' ἔκλαιγε μ' ὅλη τῇ καρδίᾳ κ' ἦτονε λυπημένη.
 Τέσσερα νά 'ρθου θαυμαστὰ καράβια ῥματωμένα,
 ἀνθρώπους, βρώσας, πόλμπεραις ἦτονε φορτωμένα,
 ὄγια νὰ σώσου 'ς τὰ Χανιά ὅπου τοὶ Κορροῦς κινούσι
 5 κ' εἶχανε καὶ καλὸ καιρὸ, ἄροβα γιὰ νὰ 'μποῦσι.
 Σὰν ἐσιμῶσαν 'ς τὸ νησί, βρονταῖς ἐγκρηθῆκαν,
 καὶ σὰν γυναῖκες νὰ 'τονε ὅλοι ἐφοβηθῆκαν,
 καὶ δὲν ἐπίασαν τῶν νησιῶν τὰ πέλαγα νὰ 'λθοῦσι
 'ς τὴ Τία γῆ 'ς τὸ Ρέθεμνος, 'ς τὴ Σούδα γιὰ νὰ 'μποῦσι,
 10 μὰ 'πογυρίζουν τὰ Σφακιά καὶ τὰ Χανιά ἀφῆκαν,
 καὶ φτάνουν 'ς τὴ Γεράπετρο ὀπίσω καὶ 'σταθῆκαν.
 Κι' ὁ Τοῦρκος πόλεμό 'διδε μὲ μάνητα μεγάλη,
 ποῦ 'πέφταν οἱ γιανίτσαροι κι' ἄρχοντες μέσα πάλι.
 Τοῦρκοι πολλοὶ ἀποθάνασι κομμάτια τοὺς ἐχῶνα,
 15 ποῦ δὲν τὸ 'πάθανε ποτὲ τοῦτο εἰς τὸν αἰῶνα.
 "Υπνον δὲν ἐχορταίνασι ἢ μία μερὰ κ' ἡ ἄλλη,
 κι' ἀπὸ τὴν τόσῃν ἀγρυπνιᾷ τοὺς 'πόνειε τὸ κεφάλι,
 κ' ἦτον χλωμοὶ καὶ κίτρινοι κι' ὥσάν ἀποθαμένοι
 ἀπὸ τὸν κόπον τὸν πολὺν οἱ παραπονεμένοι
 20 ὅπου τὰ βόλια ἤρχουντα 'ς τὴ χώρα καὶ 'κτυποῦντα,
 καὶ κεφαλαῖς ἀνοίγανε καὶ ὀμυαλοὶ ἐσκορποῦντα.
 Τὰ χέργᾳ ἐξεχωρίζανε κι' ἄλλους ἐξεντερίζαν,
 καὶ ἄλλους μπάλαις ἤπερναν 'ς τὴ μέση καὶ χωρίζαν.
 Καὶ κύτταζες κοιλέντερα καὶ σάρκες κῆματάκια,
 25 ταῖς ρούγαις αἵματα πυκνὰ κι' ἀπάνω 'ς τὰ χαντάκια.
 Μὰ ὁ πασιᾶς εὐρίσκετον εἰς σὲ μεγάλην πρίκαν,

32

1 κέλεγε μὸλλητη - κειτόνε ληπιμένη. — 2 τέσερα ναρβοῦ. — 3 πόλπε-
 ρες εἶτονε φορτωμένα. — 4 σώσου - κινούσι. — 5 καλῶ — 6 ἐσημῶσαν - ἐγκρη-
 κιθεικαν. — 7 γυνέκες νατονε ὅλλοι ἐφοβηθικαν. — 8 ναλθοῦσι. — 9 Σιτηρία γίστο-
 γιαναμποῦσι. — 10 πογίρειζουν - ἀφῆκαν. — 11 σταθῆκαν. — 13 κίαρχοντες μέσα πηλη.
 — 14 Τοῦρκοι - κοματια - ἐχῶνα. — 15 εἰς - αἰῶνα. — 16 Ὑπνον - ἐχορτένασι
 - κειᾶλλη. — 17 ἀγρυπνιᾷν - πόνις - κεφάλι. — 18 κίτον - κίτσάν. — 19 πολλίν.
 — 20 εἶρχουντα - κτηποῦντα. — 21 κεφαλὲς ἐνειγάνε - ἐσκορποῦντα. — 22 ἐξε-
 χορίζανε. — 23 κίτλλους. — 24 κειτάζες. — 25 ἔματα - κία πάνο.. — 26 εὐρυ-
 σκετον.

- πῶς τέτοιον κάστρον δυνατὸν ἐπήγασι καὶ ἔβηκαν
 πῶς ἓνα κάστρο τῷ Χανιῷ στέκεται ἔς τὴν ἀντρίαν του,
 καὶ δὲν ψηρᾷ ταῖς λουμπαρδαῖς, τὰ βόλια τὰ ἴδικά του.
 Ἔστεκε ἔς τὸ πχβγιόνι του, σὰ λέως καὶ βρουχάτο,
 5 κ' ἤλεγε νὰ κολλούσινε, νὰ τὸ κρεμνίσουν κάτω
 καὶ κράζε καὶ τοὺς μπέηδες διὰ νὰ τοὺς ρωτήσῃ,
 μὲ τί λογῆς τεχνέματα ἴμπορεῖ νὰ τὸ νικήσῃ.
 Καὶ συναχθήκασιν ἐκεῖ οἱ Τούρκοι οἱ μεγάλοι
 πατάδες καὶ τσαούσιδες, κ' οἱ ἄρχοντες οἱ ἄλλοι.
 10 τῶν εἶπε, εἶναι ἀδύνατον ἐγὼ νὰ κυριεύσω
 τέτοιο καστέλλι σὰν αὐτό, καὶ πῶς νὰ τὸ πιστεύσω;
 Μὰ νὰ τῶν ἐμηνύσωμεν γιὰ νὰ παραδωθοῦνε,
 νὰ παύσῃ ὁ φόνος ὁ πολὺς, ραγιάδες νὰ γενοῦνε.
 ἂν δὲ καὶ δὲ θελήσουνε, ὅλους θὰ τοὺς χαλάσω,
 15 ἀνθρώπους, σπῆτια καὶ τειγιά, τὴν χώραν τὼς νὰ πιάσω.
 Μαντατοφόρους ἔπεψε νὰ πᾶνε νὰ σιμώσουν
 ἔς τὴ χώρα, νὰ ζητήσουνε μ' ἀγάπη νὰ τοῦ δώσουν.
 Καὶ παρευθὺς ἐπήγανε καὶ δὲν ἐσταματήσαν,
 ἔς τὴ χώραν ἔξω ἤλθανε κι' ἄνθρωπον ἐμιλήσαν,
 20 νὰ ἔβγουν δύο ἄρχοντες διὰ νὰ τῶν ἐποῦμεν
 καθὼς μᾶς εἶπεν ὁ πασᾶς, κι' ὀπίσω νὰ σιρθοῦμεν.
 Ἄ θέλετε μὲ τὸ καλὸ γιὰ νὰ παραδοθῆτε,
 νὰ παύσουν οἱ πολέμοι μας, καὶ σεῖς μὴδὲ χαθῆτε.
 κι' ἀνάμεσά μας νὰ γενῇ ὁμόνοια, εἰρήνη,
 25 καὶ νὰ γραφτῇ, τὸ πρᾶμμαῖ σας, καὶ σπῆτια σας ἀφίνει,

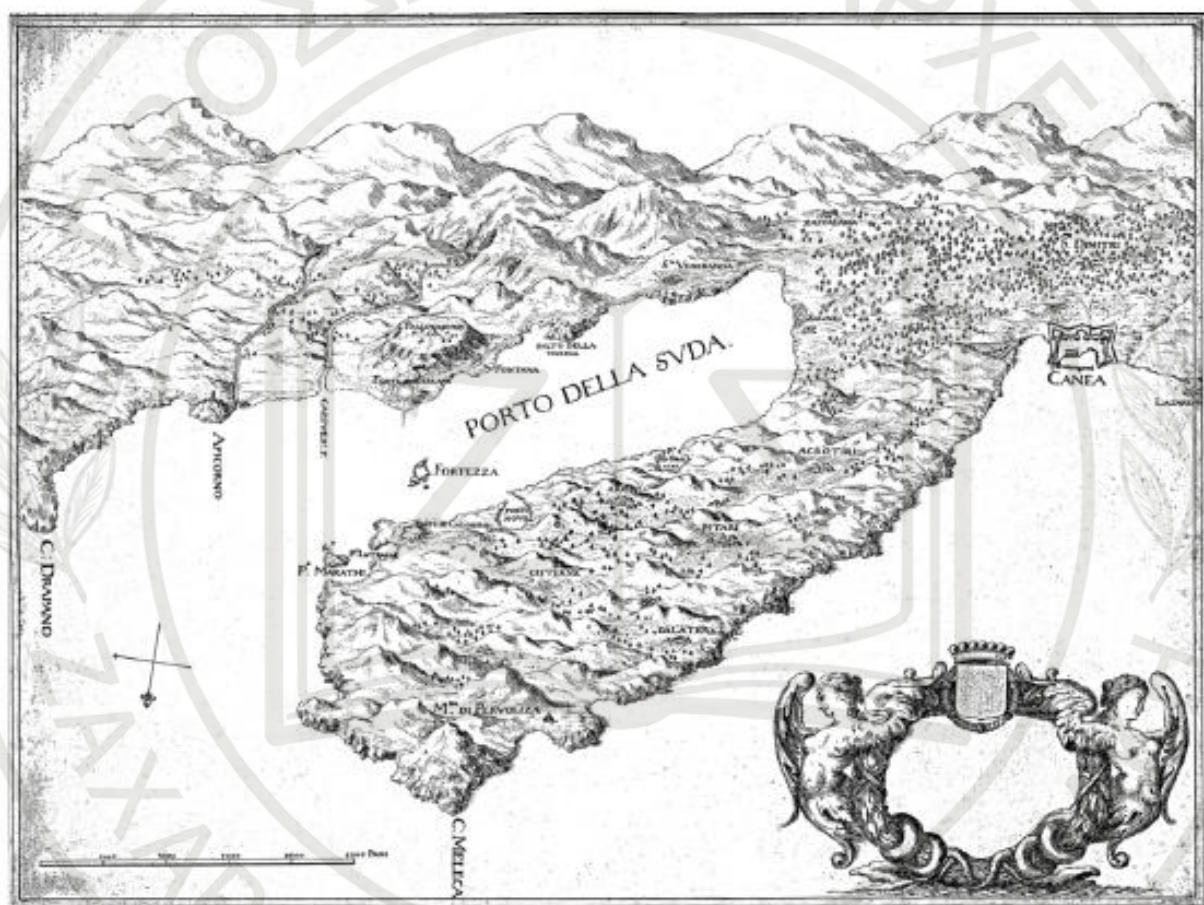
33

1 τετιον - ἐπίγασι - βύβαν. — 2 ἓνα - τό χανιό. — 3 δεψιρά - λουμπαρδές.
 — 4 παυγιόνκτου - λέως - βρουχάτο. — 5 κελεγε - κρεμνήσουν κάτω. — 6 ρωτήσει.
 — 7 λόγεις - μπορί - νικήσι. — 8 συναχθικασιν - ἔκει. — 9 πασίδες. — 10 εἶπε.
 — 11 καστέλι. — 12 Μανατωνεμινεισομεν γίανα παραδοθούμεν. — 13 παύσι -
 πολλεῖς ραγιάδες - γενοῦνε. — 14 α' ὕδε - ὅλους - χαλάσω. — 15 πιάσω. — 16
 σιμώσουν. — 17 χῶρα. — 18 παρευθεῖς ἐπήγανε - ἐσταματίσαν. — 19 εἴλθανε -
 ἐμιλήσαν. — 20 ἐποῦμεν. — 21 καθὼς - εἶπαι - σιρθοῦμε. — 22 παραδοθεῖτε.
 — 23 χαθείται. — 24 ὁμόνοια ἡρήνη. — 25 γραυτῇ - ἀφίνει.

για νά ἔχετε ἐλευθεριά ραγιαδες νά γενήτε,
 κι' ἐλάτε προσκυνήσετε, ὅλοι μηδὲ κοπήτε,
 ἀ δὲ καὶ δὲ θελήσετε μὲ θέλημα δικό σας,
 θέλουν ἰδῆ ἢ γυναῖκές σας ὅλαις τὸν θάνατό σας.

- 5 Ἡμεῖς καλλίτερά ἔχομεν ὅλοι μας νά κοπούμεν
 παρὰ νά τὴν ἐδώσωμεν καὶ νά παραδοθούμεν,
 μ' ἂν ἔχη τὸ σφέριν του δύναμι κ' ἔχη χάρι,
 τῇ χώρᾳ μας μὲ τὸ σπαθὶ ἄς κόψη κι' ἄς τὴν πάρῃ,
 καὶ τοὺς Ρωμαίους θέλει ὅτῃ πῶς εἶναι παλληκάρια.
- 10 σάτταις βόλια δὲν ψηφοῦ, λουμπάρδαις καὶ κοντάργια.
 Κ' ἔρχεται κ' ἡ ἀρμάδα μας νά σᾶς ἐπολεμήσῃ,
 κ' ἡ ἐδική σας σύψυχη νά σπάσῃ νά βουλήσῃ
 κι' ἀπὸ τῇ Σούδα οἱ ἄρχοντες ὅπου ἔναι τόσο πλῆθος
 κι' ἄλλους νά θανατώσουνε κι' ἄλλοι νά πᾶ ἔς τὸ βύθος.
- 15 Κ' ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν γιὰ νά κοπήτε ὅλοι,
 νά μὴ γυρίσῃ ἀπὸ σᾶς οὐδένας εἰς τὴν Πόλιν.
 Καὶ τούτῃ τὴν ἀπόκρισιν εἰς τοῦ πάσ' ἄμε πέτε,
 κι' ὡς τώρα ἔπου τὰ λόγου μας τὸν πόλεμό σας ὅτε
 Εἰς τὸν πασιᾶ γυρίσανε κ' εἶπᾶν τοῦ τὴν αἰτίαν,
- 20 πῶς ἡ ἀρμάδα ἔρχεται ἀπὸ τὴν Βενετίαν.
 Κι' ὠρδινιασμένοι στέκουνε ὅλοι μικροί, μεγάλοι,
 νά βγοῦ νά μᾶς ἐκόβουνε μῶς δοῦνε καὶ προβάλλῃ,
 διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νά ἔμπωμε ἔς τὴ μέση,
 καὶ τούτῃ τὴν ἀπολογία οἱ Χριστιανοὶ σοῦ λέσι.
- 25 Γιὰ ταῦτο τότες ὁ πασᾶς ἔστεκε κι' ἀδημόνα,

1 γιανάχεται - γενεῖται. — 2 λατα: προσκυνήσεται ὅλοι - κοπεῖται. —
 3 ἀ - θεβελήσεται. — 4 εἰδ' ἢ γυνέκες - ὅλλαις. — 5 καλλίτερ ἄχωμεν - ὅλλοι
 - κοπούμεν. — 6 ἐδώσωμεν - παραδωθούμεν. — 7 μανέχει - δύναμη - χάρι. —
 8 τῇ - κόψι κιαστηνπάρε. — 9 ρωμέους - δεῖ. — 10 ψηφοῦ λουμπάρδες. — 11 σάσε
 πολεμήσει. — 12 ἐδικεῖσας σήψυχη. — 13 ἀρχωντες ὅπουναι - πλῆθος. — 14 θανα-
 τώσουνε - πὰ στοβίθος. — 15 ἐλπίζομεν - κοπίται ὅλοι. — 16 γιρείση - σᾶς -
 πόλη. — 17 ἀπόκρισην - μεπέται. — 18 δέται. — 19 εἶπᾶν του. — 21 ὅλλοι
 μικροί. — 22 βγοῦ - δοῦνε - προβάλλει. — 23 ξηρᾶς. — 24 λέσει. — 25
 κ' ἀδιμόνα.

Αγνώστον, Χανιά, Ακρωτήρι, κόλπος Σούδας, c. 1660.
(Ευχαριστώ τον κ. Θ. Μεταλληνό για την αποστολή)

- κ' ἤλεγε θὰ τεντώσω ἐδῶ νὰ κάμω τὸ χειμῶνα,
 κι' ἂν ἔρθου κ' ἡ ἀρμάδαις τὼς αἶδα νὰ τῶς δώσουν, 34
 ἃς κόψουν τὸ λεισκέρι μου κ' ἐμέν' ἃς θανατώσουν.
 Μὰ νὰ πληθαίνει ὁ πόλεμος, ἐστέκεντο νὰ σκάσει,
 5 πῶς ἓνα κάστρο τῶν Χανιῶν δὲν ἤμπορεῖ νὰ πιάσει.
 Μὰ τόσους Τούρκους μπέηδες, πασάδες νὰ σκοτώσουν,
 καὶ γιαντισάρους κι' ἄρχοντας πλειότερους νὰ λαβώσουν.
 Δὲν θέλω λείψη, ἔλεγε, ἀνταμοιβὴ νὰ δώσω
 κι' ὅ,τι κακὸ ἐκάμανε γιὰ νὰ τῶνε πλερώσω.
 10 Καὶ σεῖς, μαστόροι μου ἀκριβοί, ἔς τοὺς λάκκους κατεβήτε,
 καὶ τάβλαις καὶ πολλὰ βουτσὰ βάλετε σκεπαστήτε,
 νὰ μὴ σᾶς ἐφρονεύσουνε, μὰ τὸ τειχιὸ τρυπάτε,
 καὶ τὸ βοτάνι βάλετε κι' ἀπέκει ἔξω ἐβγάτε,
 15 ὁ βασιλεὺς, μ' ἀνάψετε φωτιά, γιὰ νὰ χαλάσει.
 Κι' ἀπῆτις πέσου τὰ τειχιὰ, θὰ δῶ τί θὰ γένουσι,
 πῶς ἔχου νὰ περάσουνε, ποῦ θὲ νὰ φυλακτούσι.
 Ὡς ὥρισε, τὸ ἔκαμανε καὶ σκεπαστοὶ ἰσιμῶσαν,
 καὶ τὸ τειχιὸ ἐτρυπήσανε τῇ γῇ ἀνακουφῶσαν,
 20 καὶ τὸ βοτάνι ἐβάλανε τότες καὶ τὸ στουμπῶσαν,
 κ' εἰς τοῦ πασιᾶ ἐπήγανε κ' εἶπαν πῶς τὸ τελειῶσαν.
 Κι' ὅταν προστάξης, ἔτοιμοι εἶναι νὰ τὴν κεντήσου,
 καὶ τὸ τειχιὸ νὰ κρεμνιστῇ, νὰ ἰδοῦ τὴν δύναμί σου.
 Τῆς μίνας δίνουνε φωτιά, κ' ἡ χώρα ὅλη ἐσειστή,
 25 κι' ἀνοιξε ὅλο τὸ τειχιὸ καὶ κάτω ἐκρεμίστη.

1 εἶλεγε - τεντώσ - χιμόνα. — 2 ἀνέρθου - αἶδα - δώσουν — 3 θανατό-
 σουν. — 4 πληθύνει - σκάσει. — 5 ἤμπορεῖ - πιάσει. — 6 σκοτώσουν. — 7 πλειό-
 τερους - λαβώσουν. — 8 λείψη - ἀνταμοιβή - δώσω. — 9 ὅτι - τότε. — 10 κατεβήτε.
 — 11 σκεπαστήτε. — 12 σά σ - τυχὸν τρυπάτε. — 13 ἐβγάτε. — 14 τραβώσετε -
 χάσει. — 15 φωτιά 16 ἀπῆτις - τυχία - γένουσι. — 17 φυλακτούσι. — 18 ὥρισε -
 σημάσαν. — 19 τυχὸν ἐτρυπήσανε - ἀνακουφώσαν — 20 στουμπώσαν. — 21 εἰς -
 ἐπήγανε - τελειώσαν. — 22 ἔτοιμοι - κεντήσου. — 23 τυχὸν - κρεμνιστῇ - θηναμήσου.
 24 δύνουνε - ὅλη ἐσειστή. — 25 ἀνίξε ὅλο - τυχὸν - ἐκρεμίστη.

- Μέσα νὰ σκάπτουνε πολλοὶ ἔς τοὺς λάγκους εὐρεθῆκα,
 κι' ἀνοιξε ἡ γῆς καὶ σφάλῃσε καὶ ζωντανοὶ ἐθαφτῆκα.
 Σὰν ἐκρεμίστη τὸ τειχιό, σκόνῃ πολλὴ ἐσηκώθη,
 κι' ὅλῃ τῇ χώρᾳ ἐσκέπατε κ' ἥλιος ἐθαμπώθη.
- 5 Φωναῖς Τουρκῶν καὶ σαῖττιαῖς καὶ νὰ κτυποῦν τουφέκια 35
 καὶ νὰ βροντοῦν ἢ λουμπαρδιαῖς, μπάλαις, ἀστροπελέκια.
 Ἡ χώρα ὅλῃ ἀναπτε εἰς τὰ τειχιὰ τριγύρου,
 κι' ὅλ' οἱ Ρωμαῖοι ἐβιάζοντα ἀρκομπουζαῖς νὰ σύρου.
 Ξιφάργια, σαῖττόκαρφα τῶν σολνταδῶν νὰ χροῦνε,
 10 δὲν ἐπροβαίνασι ποθὲς τότες, μὴ σκοτωθοῦνε.
 Κ' οἱ Φράγχοι νὰ μὴν παύτουνε, μὰ λουμπαρδιαῖς νὰ σέρνου,
 κι' ἀπὸ τὰ βόλια θάνατον πολλότατοι νὰ παίρνου.
 Νὰ πηαῖνου εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς, μὰ σείετο ὅλ' ἡ χώρα
 σὰν τὸ καλάμι τὰ τειχιὰ, πολὺ παρὰ μίαν ὥρα,
 15 ὅπου τὴν λάμψιν τῆς φωτιάς ὅπου τὰ τεῖχη ἐρρίζαν,
 καὶ τότες ὅλοι πόλεμον ἀδυνατὸν ἐδεῖξαν.
 Ἦτονε τσ' εἴκοσι ἐφτά μηνὸς τοῦ Ἰουλίου,
 ποὺ ἐγκρεμίσαν τὸ τειχιό τ' ἀγίου Δημητρίου.
 Ρωμαῖοι, Φράγχοι κι' ἀρχοντες ἐστέκαν ν' ἀνημένου
 20 τὸ τέλος ποῦ ἔχε νὰ γενῇ, κ' οἱ Τοῦρκοι ν' ἀνεβαῖνου.
 Πλήθος πολὺ ἐμπαίνασι μέσ' ἀπὸ τὴ χαλάστρα,
 καὶ σαῖττιαῖς καὶ λουμπαρδιαῖς ἐπέφταν ὡσὰν τ' ἄστρα.
 Ταμπόκια νὰ κτυποῦσινε, νιάκαρρα νὰ λαλοῦσι,
 τοὺς Τούρκους ν' ἀναγκάζουνε ἀπάνω ν' ἀνεβοῦσι.
 25 Ὡς ἤλιε λαμπρότατε, τῶρ' ἄς σκοτενιαστοῦσι
 ἢ λάμψαις σου, νὰ μὴ δὲ ὁδοὺ φόνους ποῦ θὰ γενοῦσι.

1 λάγκους - ἐβρεθῆκα. — 2 ἀνῆξε - ἐθαυτίκα. — 3 ἐκρεμίστη - τυχιό - ἐσεικώθη.
 — 4 ὅλῃ τῇ - ἐθαμπώθη. — 5 φωνές - σαῖτιες. — 7 ὅλῃ - τυχιὰ τριγείρου. — 8
 ὅλλοι - ἐβιάζοντα - σῆρου. — 9 χροῦνε. — 10 δὲν ἐπροβείνασι - σκοτοθούμε. — 12
 κια ποτὰ - πολλώτατοι - πέρνου. — 13 πένου - σείετο ὅλῃ. — 14 καλάμι - τυχιὰ
 πολὺ - ὥρα. — 15 λάμψην - τύχη ἐρίζαν. — 16 ὅλλοι - πολλεμον ἀδύνατον ἐδεῖξαν.
 — 17 ἦτονε. — 18 γκρεμίσαν - τυχιό. — 19 ἀρχωντες - νειμένου. — 20 πούχε -
 νὰ νεβένου. — 21 πλήθος πολλὺ ἐμπένασσι - πουτή. — 22 ἐπέφταν ὡσὰν. — 23
 κτυποῦσινε - λαλούση. — 24 νεβούσι. — 25 ἤλιε - σκοτηνιαστοῦσι. — 26 δεδοῦ
 - γενοῦσι.

- Καὶ θάνατε σκληρότατε, φύγε καὶ σὺ κρουβήσου,
καὶ μὴ φανῇ ἔς τοὺς Χριστιανοὺς σήμερο ἡ μπόρεσή σου.
Γύρου τριγύρου τῶν τειχιῶν ἦτονε μαζωμένοι
οἱ Τοῦρκοι, ν' ἀνεβαίνουνε ἦτον' ἐτοιμασμένοι.
- 5 Μὰ πάλι ἀπὸ τὸ πέλαος τὰ κάτεργα ἐβροντοῦσα
λουμπάρδαις, γιὰ νὰ φοβηθοῦ μ' ἄλλο δὲν ἐμποροῦσα.
Οὔτε καὶ ἔπηαίνανε σιμὰ κανένα νὰ βουθήσῃ,
γιατί ἔκρουγε τοῦ Ρεβελῆ κ' ἤθελε τὸ βουλήσῃ.
- 10 Μὰ τότες ἐφάνηκανε ποιοὶ ἔτονε οἱ καβαλιέροι
Ρωμαῖοι ἄξοι τοῦ σπαθιοῦ, παπαδοκαλογέροι.
Καὶ μέσα γιὰ νὰ μπαίνουνσι πασάδες ν' ἀνεβαῖνα
κ' οἱ Χριστιανοὶ ἀπολέρνασι μπάλαις καὶ τοὺς ἐπαῖρνα.
- 15 Βρύσες νὰ τρέχουν αἵματα ἔπου μνιὰ μεργιὰ κι' ἀπ' ἄλλη,
ἔπο μέσα νὰ μαλώνουσι ἔμπαίνου ἀκόμη κι' ἄλλοι,
καὶ ἔκοπτασινε τοὺς πτωχοὺς Ρωμαίους εἰς ταῖς στράταις
κ' ἡ χώρα μπόμπαις ἔρριχνε ἀπ' ὅλαις τῆς τοῦ πάντα.
- Ἀπάνω κάτω ἔβλεπες ἀντραις ἀποθαμένους,
καὶ ἔκαίγοντα ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἔς τὸ κάμπο ξαπλωμένους.
Τὸ Χάρο ἐκυττάζανε ἔς τὴ μέση νὰ πετᾶται
- 20 νὰ κόπτη Τοῦρκους καὶ Ρωμηνούς, Φράγκους νὰ μὴ λυπᾶται,
ψυχαῖς νὰ βγάνη ἀπὸ κορμινιά, αἷμα πολὺ νὰ χύνη,
κ' ἡ ὄργητά του ἡ κακὴ ν' ἄπτη σὰν τὸ καμίνι,
ἐπέτα μὲ δίχως πτερὰ καὶ ἔκράτειε τὸ δρεπάνι
- 25 ἔξω καὶ μέσα νὰ κολλᾷ, κακὸ πολὺ νὰ κάνη,
ἀστάχυα ἐθέριζε ξερὰ κι' ἄλλα ξεσταχυισμένα,
κι' ἀλλά ἔκοπτε πλησότατα μόνον ξεφυτρωμένα.

1 σκληρώτατε. — 2 φανεῖ. — 3 γείρου τριγείρου - τυχιῶν ἦτοναι μαζο-
μένοι. — 4 νανεβένουνε ἦτοναι ἐτιμασμένοι. — 5 ἐβροντοῦσα. — 6 γιαναφοβηθοῦ
μᾶλλο δνεμποροῦσα. — 7 πιένανε σιμὰ - βουθίσει. — 8 κρούγε. — 9 ποίῃτονε.
— 10 παπαδοκαλογέροι. — 11 μπένουσι - νεβενά. — 13 αἵματα - πουμνιά - ἀπάλη.
— 14 μαλόνουσι — 15 κόπτασινε. — 16 ἔρηχνε. — 18 καμποξαπλομένους. —
19 ἐκητάζανε. — 20 ληπάται. — 21 ναυγάνει - ἀποχωρμινιά αἷμα πολλό. — 22
ὄργιτάτου — 23 κράτει. — 24 κολλὰ - πολλὸ - κάνει. — 26 ξεφυτρωμένα.

V. Coronelli, Λιμένας Χανίων, 17ος αιώνας

- Τούτοί 'τον ἄντρες τοῦ σπαθιοῦ καὶ γέροντες ὁμάδι,
 νέοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ τσ' ἔπαιρνε 'ς τὸν ἄδην.
 Καὶ Τούρκος ἓνας ἦτο 'μπρὸς καὶ γιανιτσάρους σέρνει,
 'ς τὸ σὴν Φραντσέσκο ὁμπρὸς 'ς τὴν ἐκκλησιὰ τοὺς φέρνει.
- 5 Οἱ Τούρκοι ἐσυδρημόνουντα κ' ἐφτάζαν ὡς τὴ μέση
 τῆς χώρας, καὶ μετρήσετε πόσος ἐκεῖ 'χε πέση
 Τούρκος κι' ἀπὸ ταῖς δυὸ μεριαῖς, τὸ φόνο ὅπου 'γίνη
 πού 'κόπταν τοὺς Χριστιανοὺς πολὺ 'ς τὴ στράτα 'κεῖνη.
 Κανεῖς δὲν ἦτονε καλὸς νὰ τὸν ἐναντιώσῃ,
- 10 νὰ τρέξῃ μὲ τὴν κατεχιά, νὰ πᾶ νὰ τὸν μαλώσῃ.
 Μά 'νας Ρωμαῖος μάστορας τοὺς βλέπει πῶς σιμόνουν
 καὶ τόσους πλείσιους Χριστιανοὺς νὰ κόπτου νὰ σκοτώνουν.
 Καὶ τοῦ μαστόρου εἰσέμωσε κ' ἤθελε νὰ σηκώσῃ
 τὴ σιμετέρα, κ' ἔτρεξε νὰ σώσῃ νὰ τοῦ δώσῃ.
- 15 Μὰ τὸ σπαθὶν τοῦ ὁ Ρωμηνὸς καλὰ 'χε το ξαμώσῃ
 καὶ τοῦ 'δωκε εἰς τὴ καρδιὰ κ' εἶχέ τονε σκοτώσῃ.
 Οἱ ἄλλοι Τούρκοι βλέπουσι 'τονοῦ πῶς ἐκτυπῆσαν,
 μὲ μία φωνὴ ἀδύνατη ὅλοι τοὺς ἐγυρίσαν.
 'Όλοι τῆς χώρας ὁ λαὸς ὀπίσω τοὺς 'ζυγόνα,
- 20 καὶ μὲ σπαθιὰ καὶ τουφεκαῖς πολλοὺς ἐθανατόνα.
 'Ετρέχανε νὰ φύγουνε, ταῖς στράταις δὲν εὗρήκαν,
 κ' ἐπῆγαν ἀπ' ἄλλου 'ψηλὰ τειχιὰ κ' ἐκρεμνιστήκαν.
 Καὶ τότες ὁ Σελτάρ πασαῶς ἤλπιζε κ' ἐνιχῆσαν,
 μὰ 'κεῖν' οἱ 'λίγοι, πού 'τα 'κεῖ, μέσα τοὺς ἀφάνισαν.
- 25 Πολλοὶ ἀπομεῖνα ζωντανοὶ 'ς τὴ χώρα καὶ τοὺς 'πιᾶσαν
 καὶ τοὺς ἐκατασφάζανε, καὶ τὴν ζωὴν ἐχάσαν

37

1 τουτοίτον - σπαθιοῦ - ὁμάδει. — 2 γυνέκες - πεδιὰ - επερνε - ἄδην. — 3
 τούρκος ἓνας. — 4 ἐκκλησιὰ. — 5 νῶς. — 6 μετρίσετε. — 7 Τούρκος - κ' ἄχὺ -
 διὸ - ὅπουγύνει — 8 κουκόπταν - πολλή. — 9 κανεῖς. — 11 μ' ἄνας - σιμόνουν.
 — 12 πλίσσιους - σκοτόνουν. — 13 εἰσέμωσε - ἔιθελε - σικόσῃ. — 15 ξαμοσει. —
 16 εἶχε - ἐσκοτόσει. — 17 ἐκτυπῆσαν. — 18 ὅλλοι - ἐγυρίσαν. — 19 ὅλλοι -
 ζειγόνα. — 20 πολλούς. — 21 ἐβρίκαν. — 22 ἐπέγαν ἀπαλλοῦ φυλὰ τυχιὰ - ἐκρε-
 μνιστίκαν. — 24 λόγοι ὁπούτακεῖ. — 25 ἀπομήνα ζωντανοὶ - πιάσαν.

- Οἱ ἄρχοντες ἀρκομπουζαῖς καὶ μὲ σπαθιά ῥολλοῦσαν,
καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ Φραγκῶν πλείσια τῶν ἐβοηθοῦσαν.
Ἐπесαν ἀπὸ τσ' ἄρχονταις τότες ἐκεῖ καμπόσοι
μέσα ῥς τὴν ἀνακάτωσιν, ὅπου ῥχανε μαλώση.
- 5 Μὰ θανατόνουν ἀμετροὺς νὰ μπαίνουν εἰς τὸν ἄδην,
κι' ὁ πόλεμος ἐκράτησε ῥὸ τὸ ταχύ ῥς τὸ βράδην.
Μὰ τὸ Ρετούρη τουφεκιά τὸν ῥθέλε πληγώση,
τὸ Κονσογέρη ῥς τὸ τειχίῳ ῥθέλανε σκοτώση.
- 10 Κι' ἀπῆς ἐρρίξαν τοὺς ἐχθροὺς ῥρχονται καὶ σιμόνουν
εἰς τὴ χαλάστρα μὲ βουτσά καὶ χῶματτα στουμπόνουν.
Ῥσὰ τριντζέραις ῥκάμανε νὰ στέκουν νὰ κολλοῦνε,
κι' ἂν ῥρθοὺ οἱ Ἀγαρηνοὶ νὰ μὴν μπορ' ν' ἀνεβοῦνε.
- 15 Τότες ἐγίνηκε πολλὴ μάχη πολλὰ μεγάλῃ,
ὅπου λογιᾶζω ἐδεκεῖ νὰ μὴν ἐγίνη ἄλλῃ
μάχῃ, ὅπου ῥσκοτόνουντα Ἀγαρηνοὶ καὶ Φβράγκοι,
ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ῥκράτειέ τσοι κι' ἀνάγκῃ.
- Καὶ ῥθώργιες ἀπὸ μία μεργιά κι' ἀπ' ἄλλῃ γυρισμένοι
παβγιόνια, Τούρκους κι' ἄλογα κ' ῥ ῥγῇ ῥτο στολισμένη,
Καὶ μ' ὄλο ποῦ ῥρθε ῥς τὰ Χανιά κ' ῥῥρέ τσοι δείχως χάρι,
- 20 ἐστάθηκε ἀδυνατὰ τὸν πόλεμον νὰ πάρῃ.
Κ' οἱ στρατηγοὶ ὅπου ῥτονε ῥς τὴ χώρα λίγοι τόσα,
ὥσᾶν λιοντάργια ἐκάμανε κι' ὥσὰ θεριά ῥμαλώσα.
- Ἐπέσανε Ἀγαρηνοὶ τότες Καρταγενίταις,
Μόροι κι' Ἀράπηδες πολλοί, Τούρκοι ῥσμαηλίταις.
- 25 Ποτὲ δὲν ἐσταμάτησεν ὄλοι νὰ μὴν κολλοῦσι
οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ τειχιὰ, καὶ νὰ μὴ κοιμηθοῦσι.

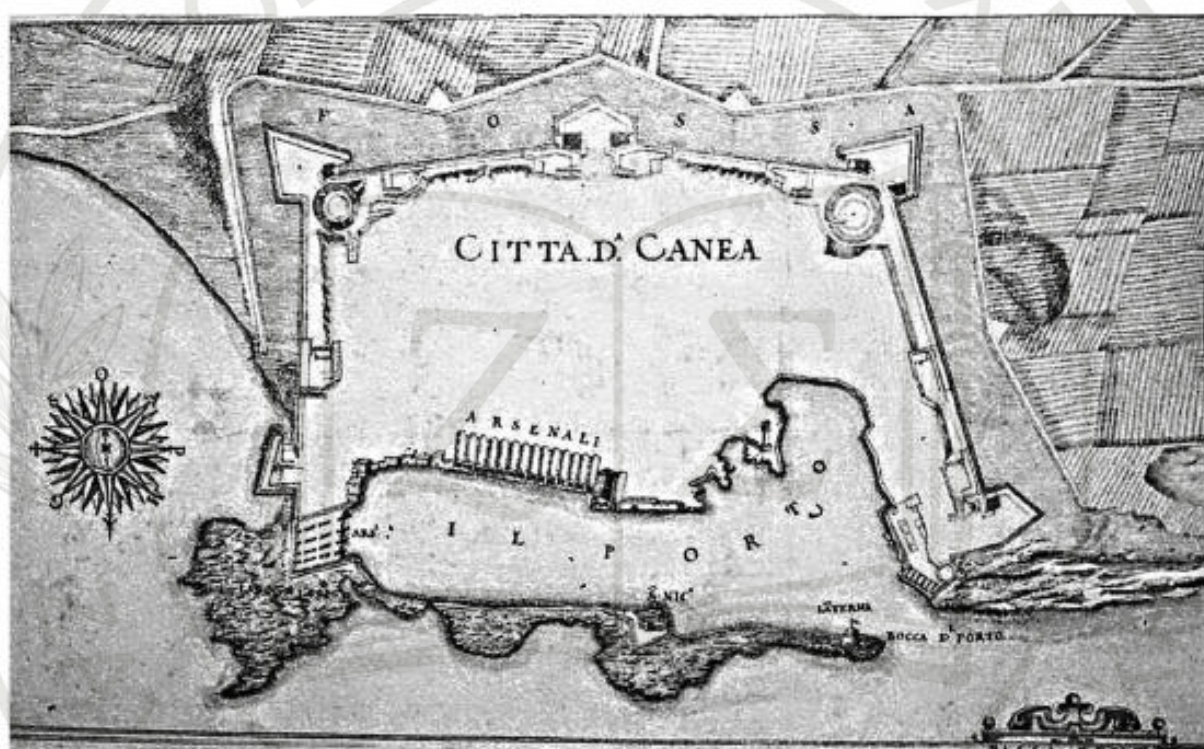
38

1 κολλοῦσαν. — 2 πλείσια — ἐβοηθοῦσαν. — 3 ἄρχωντες. — 4 ἀνακάτωσιν —
μαλώσι. — 5 μπένουν — ἄδην. — 6 ἐκράτισε — τυχῇ — βράδην. — 7 ρετούρι. —
8 κονσογέρι — τυχιό. — 9 κ' ἀπῆς ἐρρίξαν — σιμόνουν. — 10 στουμπώνουν. —
12 κ' ἰανέρθου — νεβούνε. — 13 ἐγύνηκε. — 14 ἐγύνει. — 16 γυναῖκες — πεδιά.
— 17 κιαπάλλῃ γειρῃσμένη. — 18 κ' ῥγήτο στολισμένη. — 19 μόλο πόρθε —
κύβρετσοι δείχως χάρι. — 21 στρατεῖγοι ὁπούτονε — λόγοι. — 22 θερηὰ μαλώσα.
— 24 εἰς μαίλῃταις. — 25 ἐσταμάτισεν ὄλοι — κολλοῦσι. — 26 τυχιὰ — κοιμηθοῦσι.

- Ούτε φανήκασι ποτε οί Τούρκοι νά τοὺς ᾄδουνε,
γιατὶ τὰ βόλια ἐπέφτανε κ' ἔτυχε νά χαθοῦνε.
Φωναῖς, βρονταῖς καὶ μπαλωτιαῖς, ἄνθρωπος νά δακρύσῃ,
κ' ἤλεγεν πῶς ἀνοίγ' ἡ γῆς κ' ἡ χώρα νά βουλήσῃ.
- 5 Σπῆτι δὲν ἦτον κ' ἐκκλησιά, ποῦ νά μὴν εἶχε τρύπα,
κ' ἡ μπάλαις ἐσταυρόνανε καὶ μιὰ τσ' ἀλλῆς ἐκτύπα.
Μ' ἀνάπτανε τὰ σάρμπανα καὶ ῥίχτανε ταῖς σφαίραις,
κ' ἐγίνετο πολὺν κακὸν ἔς ἐκεῖναις ταῖς ἡμέραις,
'ποῦ ἄν κομήταις ἤρχονταν εἰς τῶν Τουρκῶν τὴ μέση,
- 10 κ' ἀνοῖγαν κ' ἐσκοπούσανε ὅπου ἔχασινε πέση.
'Ανάπταν ἔς τὸ καμπαριὸ φωτιά νά τὴν ἐδοῦσι
'ποῦ τὸ Καλαμ' οἱ Χριστιανοί, αἶδα πῶς ζητοῦσι
γιατὶ λαὸν δὲν εἶχαν πλειό, διατὶ τοὺς ἐσκοτώσαν,
ὅταν ἐρρίζαν τὸ τειχιὸ καὶ μέσθ' ἀνταμῶσαν.
- 15 Κι' ἡ βίγλαις ὁπῶ τὰ ἄνε, ἔς τοῦ γενεράλε 'πῆγαν
π' ὅλην τὴν νύκτα ἀναπτε φωτιά καὶ δὲν ἐσίγαν.
Κι' ὁ γενεράλες τὸ γρικᾶ κ' εἶπε πῶς καρτεροῦσι
βοήθεια γιὰ νά στείλωμε, κι' ἄλλους μὴ δὲν χαθοῦσι.
Κι' ὁ γενεράλες μὲ σπουδὴ εἰς σὲ καίχι μπαίνει,
- 20 κ' εἰς τὸ καράβι τ' ἀφεντὸς Καπέλλου ἀνεβαίνει,
καὶ τὸν ἐπαρεκάλεσεν νά μὴ παραθεσμήσῃ
ἔς τὴ ζήτησιν ὅπου ζητᾶ, ἀλλὰ νά βοηθήσῃ,
νά μὴν χαθοῦσι τὰ Χανιά, ἀμμὴ λαὸν νά βάλῃ
ἀπάνω ἔς τὰ καράβια του, νά πάῃ νά τοὺς βγάλῃ
- 25 εἰς τὸ Μανιράκι τῶν Χανιωῶν, ὅγιά νά μὴν χαθοῦσι
νά μὴν κοποῦσιν οἱ Ρωμοὶ κ' οἱ Φράγχοι νά διαβοῦσι.
Μὰ ἄλινος τ' ἀποκρίθηκε, πῶς εἶναι ἡ ὀρδινιά του
ἀπὸ τὴν Σούδα νά μὴν βγῇ μὲ τὰ πλοούμενά του.

39

1 φανήκασι - δῶνε. — 2 κέτυχε - χαθοῦνε. — 4 γῆς. — 5 σπῆτι - τρύπα.
— 6 οἱ - ἐκτίπα. — 7 ῥίχτανε - σφῆραις. — 8 ἐγίνετο. — 9 κομῆταις. —
10 ἀνοῖγαν - χασινεπέση. — 11 ἐδοῦσι. — 12 ποῦ - καλαμ' - αἶδα - ζουτοῦσι. —
13 πλειό. — 14 ἐρρίζαν - τυχιό - τζάν ταμῶσαν. — 16 ὅλην. — 17 γρικᾶ. — 18
στείλωμαι. — 19 γγενεράλες - ἐκαίχιμπένει. — 20 καράβη - ἀναιβαίνει. — 21 πα-
ραθεσμήσει. — 22 ζητά. — 24 πάει - βγάλει. — 28 βγῇ.

Fransesco Basilicata, χάρτης Χανίων, 17ος αιώνας

- Κι' ἀπὸ 'δεκεῖ νὰ σηκωθῇ, μόνον νὰ καρτερήσουν
 ἃ πᾶν οἱ Τούρκοι γιὰ νὰ 'μποῦν νὰ τὴν ἐπολεμήσουν.
 Ὁ γενεράλης ἄκουσεν τὰ λόγια ὁποῦ 'λάλει,
 κ' ἔβγανε τὴν περέταν του καὶ τὸν ἐπαρεκάλει.
 5 κ' εἶπεν, ἡ ὑψηλότης σου ἂν εἶναι καὶ τηρᾶσαι,
 μὰ τὰ καυμένα τὰ Χανιά, πιστεύω, νὰ λυπάσαι.
 Δώσέ μου τὸ καράβι σου καὶ μείνε 'δῶ πατός σου,
 καὶ τ' ἄλλα ὅλα νὰ 'κλουθοῦ νὰ πᾶμε γιὰ νὰ δώσου
 χαρὰ πολλή τῶν Χριστιανῶν, νὰ δοῦνε πῶς 'μποροῦμεν
 10 κι' ἀπὸ τὴ μέση τῶν Τουρκῶν περνούμενε νὰ μποῦμεν.
 Μὰ 'κεῖνος δὲν ἠθέλησεν ποτὲ νὰ τὸ γρικήσῃ
 καὶ νὰ μὴν ἔχουν τὰ Χανιά λαόν, θὰ τὰ νικήσῃ.
 Κι' ὁ γενεράλης προσκυνᾷ μὲ πρίκιν του μεγάλην
 κ' ἐμπήκεν 'ς τὸ καϊκιν του, 'ς τὴ Σούδα πάει πάλιν.
 15 Μὰ 'στεκε κι' ἀναστέναζεν καὶ νὰ παραπονᾶται,
 καὶ πῶς θὰ πέσουν τὰ Χανιά, τὴν χώρα νὰ λυπάται.
 Κι' αἶδα νὰ μὴν ἔχουνε ἀπὸ ποθὲς νὰ σώσῃ,
 καὶ νᾶν ἡ χώρα εὐκαιρὴ ὅπ' ἀποθάνῃ τόσοι.
 Καὶ νὰ κοποῦν οἱ προεστοί, πλεῖο τέχναις νὰ μὴν κάμνου,
 20 οἱ Τούρκοι νὰ τοὺς κόψωσι μίαν ὥρα νὰ 'ποθάνου.
 Μὰ οἱ Τούρκοι δὲν ἠθέλασι καιρὸν ποτὲ νὰ χάσούν,
 τὸ τεῖχος ἐτρύπησανε δεῦτερο νὰ χαλάσουν.
 Κι' ἀπῆτις τὸ 'φορτώσανε, 'ς ἓνα καιρὸ πετοῦσι
 μέσα λουμπάρδαις, τουφεκιαῖς, γιὰ νὰ θανατωθοῦσι
 25 τῆς χώρας ὅλος ὁ λαός, κι' ἀνάψιν καὶ τὴν μίνα
 καὶ τὸ τεῖχί 'χαλάσανε, τὰ χώματ' ἀπομεῖνα.
 Εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐορτήν, τ' Αὐγούστου εἰς τὰς ἑξῆς,
 τὸ αἶμα ὡσάν ποταμὸς εἰς τὸ τεῖχί 'χε τρέξῃ.

40

1 κιάπο δεκή. — 2 ἀπ' ἄν. — 5 ὑψιλότης - ἐτη:άσαι. — 6 λοιπάσε. —
 7 καράβη. — 9 πολή. — 12 νικήσει. — 13 προσκυνά. — 14 ἐμπεικιν - καίτην -
 σοῦδα. — 15 παραπονάται. — 16 λυπάται. — 18 εὐκερη. — 19 ποιεστοί πλιό.
 — 22 τύχος. — 23 κιαπήτης - φορτώσανε. — 26 τυχιά. — 27 ἑξει. — 28 αἶμα
 - τυχιά.

- Ποῦ ῥθασιν οἱ Ἀγαρηνοὶ μ' ὅλη τὴν ἀντριά τως
καὶ οἱ Ρωμνοὶ ἐσώσανε κ' ἐκόπταν τ' ἄρματά τως.
Ἦθελα νὰ τὴν πάρουσι τότες νὰ τὴν νικήσουν,
νὰ κόψουν ὅλον τὸν λαόν, τὴν χώραν ν' ἀφανίσουν.
- 5 Ἡ γῆς ὅλη κοκκίνησεν ἀπὸ τὰ αἵματά τως,
καὶ μπόμπαις ἐμολέρινσαι κ' ἐπέρνα τὰ κορμιὰ τως.
Ὁ κόσμος τῶν ἐφαίνετον πῶς πέφτει νὰ βουλήσῃ,
ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς φωτιάς ποῦ ἔχεν τοὺς καταλύσῃ.
Ἄμμ' οἱ Ρωμαῖοι ἐστέκανε ποῦ τὸ πουργὸ ἔς τὴν νύκτα,
- 10 κ' ἐκόπτανε τὸ Ἀγαρηνοὺς καὶ κάτω τοὺς ἐρρίκτα.
Μὰ πέσανε κ' οἱ Χριστιανοὶ κ' ἦτον καὶ χαλασμένοι
τὰ τεῖχη, κι' ἀνημένασι τὸν Τοῦρκο νὰ νεβαίνῃ.
Κ' οἱ Τοῦρκοι μὲ ταῖς λουμπαρδιαῖς τὰ σπήτια ἐρημάξαν, 41
κι' ἀδέρφια, φίλους καὶ δικοὺς ἐμπήκανε καὶ σφάξαν.
- 15 Ὁ Κέρβερος ἐτρόμαξεν ἔς τὸν μαυρισμένον ἄδην
ἀπὸ τὸν φόνον τὸν πολὺ, ποῦ πῆραν οἱ σολντάδοι
ὅπου διαβῆκαν ἄμετροι καὶ παύσανιν ἀράδα,
ἄμμ' εἵχανε παρηγοριά, πῶς ἔρχεται ἡ ἀρμάδα.
Καὶ γαστρομέναις ἔς τὸν πολὺ φόνον ἐνεκρωθῆκαν,
- 20 καὶ μὲ τὰ βρέφη ἔς τὴν γκοιλιά σὲ τάφους ἐθαφτῆκαν.
Κι' ὁ πόλεμος καθημερνῶς, ὁ Τοῦρκος νὰ πληθαίνει,
καὶ μόνον ἔς τὸ χειρότερο καθ' ὥρα γιὰ νὰ πηαίνει.
Εἰς τὰ μούραγια κ' ἔρχονται, τὰ βόλια νὰ περνοῦσι,
κ' εἰς τὰ κορμιὰ νὰ δίδουνε ν' ἀνοίγουν νὰ σκορποῦσι.
- 25 Κ' ἡ σάρκες νὰ χωρίζουνε κ' οἱ ὀμνυαλοὶ νὰ σποῦσι
καὶ τοὺς σολντάδους, ποῦ ἔταν 'κεῖ, ὅλους νὰ λαντουροῦσι.
Ἡ σάρκες καὶ τὰ αἵματα, τὰ κόκκαλα νὰ κροῦνε,
κ' εἰς τοῦτο πλείσιους εἶδαμε τότες νὰ νεκρωθοῦνε.

1 ὅλη. — 2 ἐκόπταν - ἄρματά. — 4 φανήσουν. — 5 ἐκοκκίνησεν - αἵ-
ματα. — 7 ἐφένετων - βουλήσει. — 8 καταλοίσει. — 9 ἄμ' - ποῦ. — 10 κάτω
- ἐρρίκτα. — 11 ἦτον. — 12 τύχη - ναιβίνει. — 15 ἐτρόμαξεν. — 16 πείρην.
— 19 γαστρομέναις. — 20 γκοιλιά - ἐθαυτήκαν. — 21 πληθένει. — 22 πιένει.
25 ἡ - χωρίζουναι - ὀμνυαλοὶ. — 26 πούταν - ὅλους. — 27 ἡ - κόκκαλα - κροῦναι.
— 28 ἦδανε - νεκρωθοῦναι.

- ᾠ καταδίκη! ὦφ ὀργή, ποῦ πῆγε κ' εὐρηκέν τσοι,
 νὰ πλερωθοῦν τὰ κρίματ' κ' εἰς τοῦτ' ἐπαίδευσέν τσοι.
 Φρίξ' οὐρανέ, καὶ στέναξε, θλίψιν γι' αὐτοὺς νὰ δείξῃς
 καὶ κλάψε καὶ τὰ δάκρυα σου σημάδι νὰ στραγγίξῃς
- 5 σέ τοῦτον τὸν ἀσκόλαστον θάνατον, ποῦ θερίζει
 μὲ δίχως δίκαιο καὶ κολλᾷ, κι' ὅλους τοὺς τυραννίζει,
 σαίτταις, πλείσταις τουφεκαῖς, τῶν λουμπαρδιῶν ἢ μπάλαις,
 ποῦ ᾔδανε εἰς ταῖς αὐλαῖς καὶ πέφτανε ἢ σκάλαις.
 Γυναῖκας ἐπλακόνασι, παιδιὰ νὰ θανατώνουν
- 10 κι' ἄνθρωποι δὲν εὐρίσκουντα, νὰ πᾶνε νὰ τοὺς χώνουν.
 Ἄμμ' οἱ Χανιώταις οἱ πτωχοὶ ἐγδέχοντα νὰ φτάξῃ
 καὶ νὰ ῥθῃ κ' ἡ ἀρμάδα τως, πριχοῦ τοὺς ἀποσφάξῃ.
 Κι' ὅλοι τῆς χώρας ὁ λαὸς ἦτον ἀπελπισμένοι
- 15 τὸ πῶς τοὺς ἀπαρνήθηκε, δὲν ἦτονε φτασμένοι
 ὁ προβεδῶρος, κι' ἄρχοντες εἶχανε πλείσια πρίκα,
 πῶς οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπαθιοῦ εἰς τὰ τειχιὰ ᾔχθηκα.
 Κι' ὁ Ναβηγέρης νὰ θωρῇ, πῶς ἦτονε χαϊμένοι
 καὶ χαλασμένα τὰ τειχιὰ κ' ἡ χώρα κρεμισμένη,
 μόνος του ἐπρικαίνετο κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος,
- 20 κι' ὅγια νὰ παρηγορηθοῦν πάει κι' ὁ Κονσεγέρος.
 Κι' ἀποφασίζουε κ' οἱ δυὸ τσ' ἄρχοντα νὰ μαζώξουν,
 νὰ εὐρουν μὸδο κι' ὀρδινὰ τὸν ἐχθρὸν νὰ διώξουν,
 Καλέργους, Κόκκον, Μάγκανον, Πολάνην, Μανωλέση, *Διφωδίνι: Ματαμέροι*
 Κάλπο, Μπολάνη, Περχαρή, Μπαρότσους νὰ καλέσῃ.
- 25 Τοὺς Πιτζαμάνους κράζουε νὰ πᾶν κ' οἱ Τζανκαργιόλοι
 εἰς τὸ παλάτι νὰ ῥθουνε οἱ Βιτζαμάνοι ὅλοι,

1 πείγε - τζει. — 2 ἐπεδουσίντσοι. — 3 θλίψιν - θίξεις. — 4 σημάδι -
 στραγγίξεις. — 5 κολλά. — 6 οἱ. — 7 πέφτανε οἱ. — 8 γυναῖκες ἐπλακόνασι.
 — 10 πᾶνε. — 11 ἀμ' - χανιώτες - ἐγδέχοντα - φτάξει. — 12 ἀπὸ σφάξει. —
 13 ὅλη - ἦτον - ἀπελπισμένοι. — 15 προβεδῶρος - πλήσια. — 16 τυχιὰ. — 17
 κίοναβαγέρης - θωρῇ - χαϊμένη. — 18 τυχιὰ - χώρα - κρεμισμένη. — 19 ἐπρικέ-
 νετο. — 20 παρηγορηθοῦν. — 21 ἀπὸ φασίζουε. — 22 εὐρουν. — 23 κόκκον,
 μάγκανος, μανολέση. — 24 Κάλπω, μπαρώτσους - καλέσι. — 26 βητζαμάνοι ὅλοι.

Ο. Dapper, χάρτης Χανίων, 17ος αιώνας

- συμβούλιο νὰ κάμουνε πῶς θὲ νὰ πορευτοῦσι,
 ὅλοι τῶς νὰ γλυτώσουνε καὶ νὰ μὴν δὲν κοποῦσι.
 Μὰ νὰ κοντεύγω τὸν καιρὸν καὶ λόγια νὰ σωθοῦσι,
 'ποῦ 'δῶκαν τὴν ἀπόφασιν, γιὰ νὰ παραδοθοῦσι.
- 5 Καὶ φλάμπουρον ἐδείξανε τ' ἄρματα γιὰ νὰ πέσουν,
 καὶ τὰ Χανιά τὴν χώραν τῶς μ' ἀγάπη νὰ τὴν δώσουν.
 Κ' οἱ Τούρκοι νὰ τὴν 'δοῦσινε, φωνὴν μεγάλη ἐκράξαν
 κ' ἡ λουμπαρδιαῖς καὶ τουφεκαῖς ὅλαις ἐκατατάξαν.
 Κ' ἐβγήκανε τρεῖς ἄρχοντες εἰς τοῦ μπασιᾶ νὰ σώσουν,
 10 καὶ τὰ μαντάτα τὰ καλὰ 'ς τοῦ λόγου του νὰ δώσουν.
 "Ἐφταξαν 'ς τὸ παβιόνιν του κλιτοὶ γιὰ νὰ τοῦ ποῦσι
 τὸ πῶς τὴν χώρα νίκησεν, καὶ τότε προσκυνοῦσι.
 Κι' ὀμπρὸς του ἐσταλάρανε, τὰ χέρια 'σταυρωμένα
 μὲ πρόσωπον λυπητερόν, τὰ μάτια βουρχωμένα.
- 15 Λέγου τ' ἀφέντη, σήμερον τὸ Κάστρο εἶν' 'δικό σου,
 κ' ἡ χώρα κι' ὅλος ὁ λαὸς εἶναι 'ς τὸν ὀρισμό σου,
 Μόνο ἡ ἐκλαμπρότης σου κ' ἡ ὑψηλότητά σου
 νὰ κάμης τὰ καπὶτώλα, ὡς εἶν' τὸ θέλημά σου.
 Ζητοῦμεν ἐλευθεργιὰ πρώτας νὰ μᾶς ἐδώσης,
 20 σπῆτιξ, 'κλησιαῖς καὶ στάμενα νὰ μᾶς ἐβεβαιώσης.
 Καὶ νὰ γραφτῇ νὰ ἔχωμεν ὅλοι ἐλευθερίαν
 γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδιὰ κι' ὅς' εἶναι 'ς τὰ χωρία.
 Χαράτzi νὰ πλερώνωμεν ὅλοι τοῦ βασιλέως,
 κι' οὐδένας ἀπ' τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴν δὲν κάμη ἀλλέως.
- 25 Καράβια καὶ τὰ κάτεργα νὰ βγοῦνε νὰ μισέψουν,
 κ' οἱ Τούρκοι νὰ μακρύνουσι καὶ νὰ μὴν τὰ γυρέψουν.
 Οἱ Φράγκοι νὰ μισέψουνε μὲ τὰ ἄρχονταῖς ὁμάδι
 κ' ἡ συντροφιαῖς μὲ τ' ἄρματα, ὅπου 'ναι οἱ σολντάδοι.

43

2 γλυτώσουνε. — 4 παραδοθοῦσι. — 5 ἄρματα. — 6 χώραν - δώσουν.
 — 7 τούρκοι - δοῦσινε. — 8 κοίλουμπαρδιαῖς. — 9 σώσουν. — 11 Κλητοί. — 13
 ὀμπρὸς - σταυρωμένα. — 14 λυπητερόν - βουρχωμένα. — 15 ἦνε. — 16 ὀρισμόν. —
 17 ἐκλαμπρότης - ὑψηλότη τάσου. — 18 κάμεις - καπὶτόλα - ἦν. — 19 ζητοῦμεν
 ἐλευθεργιὰ πρώτας - μᾶς ἐδώσης. — 20 σπῆτιξ - μᾶς. — 23 χαράτzi - πλερόνο-
 μεν. — 24 κιουδένας. — 25 μισέψουν. — 26 τούρκοι - γυρέψουν. — 28 οἱ - μεταμαρτα.

- Καὶ νὰ μὴν τὸ ἀμποδίσουνε τῇ πόρταις νὰ περνοῦσι,
 κι' ἄλλοι 'ς τὴν Σούδα νὰ ῥθουσι κι' ἄλλοι ὅπου ἔμποῦσι.
 Φράγχοι ὅσοι κι' ἂ θέλουσι ραγιαδες νὰ γενοῦσι
 τὰ σπήτια καὶ τὸ πρᾶγμαν τως, ποῦ ἔχανε, νὰ κρατοῦσι.
- 5 Δύο πασάδες ἔστειλε 'ς τὴν χώρα γιὰ νὰ μποῦσι,
 ὅγιά νὰ ποῦσι τῶν Ρωμνηῶν 'ς τὴν χώρα νὰ σταθοῦσι.
 Ἐγραψαν τὰ καπίτωλα 'ς ὅλους ἑχαριστημένα,
 ρωμαίικα καὶ τούρκικα νᾶναι βεβαιωμένα.
 Τσοὶ Φράγκους ὅλους νὰ θεωροῦ κ' ἦτονε νικημένοι,
- 10 ἐβγήκανε μὲ τὴ χαρὰ καὶ καλοκαρδισμένοι
 καὶ σῶσασι εἰς τοῦ πασιᾶ, κ' εἶπαν πῶς τὰ κλειδιά
 θὲ νὰ τοῦ φέρουν τὸ πωρνὸ μὲ ταπεινὴ καρδιά.
 Κι' ἂς ἔμπου τὰ φουσσάτα του νὰ πλερωθοῦν τὸν κόπον,
 νὰ περιλάβου τῶν Χανιωῶν τὴν χώρα καὶ τὸν τόπον.
- 15 Κι' ὥρισεν ὅλοι σὺν ἔμπουν, νὰ δείξουν καλωσύνη 44
 καὶ νὰ μὴν κάμου τῶν Ρωμνηῶν βρισιὰ καὶ κακωσύνη
 Μὰ τῶν κατέργων οἱ ἄρχοντες ἔμπαίνουν 'ς τὰ κάτεργά τως,
 τὴν χώρα νὰ μὴ δώσουνε ἦτον τὸ ζήτημά τως.
 Ἔτσι σὺν ἐξημέρωσε, 'ς ἓνα βατζέλι παίρνουν
- 20 τῆς χώρας ὅλα τὰ κλειδιά, κ' εἰς τοῦ μπασιᾶ τὰ φέρουν.
 Τὴν Τρίτην τοῦ τὰ πῆγανε τ' Αὐγούστου ἡ δωδεκάτη,
 τρεῖς ἄρχοντες τὰ φέρανε κι' ἄλλοι πολλοὶ νομάτοι.
 Κι' ἀπῆς ἐπαραδόθησαν, πρίχ' ὁ πασιᾶς τοὺς φτάσῃ,
 μισεύγουνε τὰ κάτεργα, 'ς τὴ Σούδα γιὰ νὰ πᾶσι.
- 25 Μὲ τὰ καράβια ποῦ ἔταν κεί μὲ λάδια φορτωμένα,
 ἐβγήκανε μὲ τ' ἄρματα καὶ μετὰ κείνα πηαῖνα.
 Τοῦ Σταφυλᾶ τὸ κάτεργο οἱ ἄρχοντες τὸ βρῆκαν,
 κ' ἐβάλανε τὸ πρᾶμμά τως μέσα ἔμπαρκαριστήκαν.

1 ἀμποδίσουνε τζοί. — 3 κιὰθελουσι. — 4 σπιτια - πούχανε. — 6 ρω-
 μνιωῶν. — 7 καπῆτωλα. — 8 ρωμέικα - τούρκικα. — 11 σῶσασοι - πασιᾶ -
 κληδιά. — 12 πορνῶ. — 13 κιὰσέμπου - φουσσάτα. — 15 ὄρησεν - ἔμπουν - δείξουν
 καλωσύνη. — 16 ρωμνιωῶν - κακωσύνη. — 17 μπένουν. — 18 ἦτον. — 19 ἔτζη
 - βατζέλη περνουν. — 20 κληδιά - κεί - μπασιᾶ. — 21 πείγανε — 28 κιὰπεις
 ἐπαραδόθησαν - πασιᾶς - φτάσει. — 24 μισεύγουνε — 25 φορτωμένα. — 26 εἰ-
 γήκανε - τάρματα - πένα. — 27 στατηλά. — 28 πράμα - μεσάμπαρκαρηστεῖκαν.

Μὰ ἡ πόρταις ἀνοικτήκασι κι' ὅλ' οἱ σολντάδοι β'γήκαν
 κ' οἱ Φράγκοι οἱ ἐπίλοιποι, καὶ τοὺς Ρωμνηοὺς ἀφήκην.
 Μὰ ἔκλαϊγαν μάναις καὶ παιδιὰ, νέοι καὶ σύμβουλοί τῃ
 φραγκοπαπάδες, λαϊκοί, κι' ἄξιοι στρατηγοί τῃ.

5 Τὴν ἀποχαιρετήσανε ὅλοι ὀικοὶ καὶ ξένοι
 κ' ἔξω τῇ πόρταις βγαίνοντας, ἐκλαῖγαν οἱ καῦμένοι,
 γιατί τὴν ἔχωριστηκανε, ἔς τὴ Σούδα ἐσιμῶσαν,
 καὶ ὤωχαν θόξην ἔς τὸν Θεὸν ὅλοι πῶς ἐγλυτῶσαν.

Μὲ ταῖς παντιέραις κι' ἄρματα κι' ἀρτούμενα τὰ φτίλια,
 10 κ' εἰς τὴν Κολάτα ὥσανε ὅπου τὸν τρία μῖλια.

Ἄμμ' ἦτονε λίγοι πολλὰ, κ' οἱ Τούρκοι ἦτον πλεῖστοι
 καὶ τό ἔχανε γιὰ θάμασμα, ποῦ ἔχαν τοὺς πολεμήτη.

Ἄμ' ὁ πασιὰς ἐκίνησεν, καὶ τὸ σφερί μπαίνει

15 ποῦ τὴν χαλάστραν νέβησαν κ' εἰς τὰ τειχιά νεβαίνει
 κι' ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Τούρκων τότες κατὰ τὴν ὥρα,
 κ' ἐκάμανε πολλὰς χαραῖς τὰ κάτεργα κ' ἡ χώρα.

Λουμπάρδαις ῥέκταν τὰ τειχιά, κ' οἱ Τούρκοι νακαράδες
 μπίφεραις καὶ λαλήματα, καὶ κτύπους ἢ ἀρμάδαις,
 πῶς ἐκερδέσαν τὰ Χανιά, τὴν νίκην δὲν ἐχάσαν,

20 τοὺς Φράγκους ἀφανίσανε, τὰ σπήτια τῶς ἐπιᾶσαν.

Ἄμμ' οἱ Χανιώταις οἱ πτωχοὶ ἐστέκην κ' ἐκυττάζην
 τοὺς Τούρκους, πῶς ἐχαίρουταν κ' ἐβαρυαναστενάζην.

Ποτὲ δὲν ἐσταμάτησαν δυὸ μῆναις νὰ κολλοῦσι,
 καὶ τώρα μ' ἀρνηθήκανε καὶ νὰ παραδοθοῦσι.

25 Ὅφου, καῦμένη μου καρδιά, μαχαίρια πῶς σὲ σφάζουν!
 καὶ νὰ ἔχαν γλώσσαις, στόματα, χεῖλια γιὰ νὰ χουγιαζούν

45

2 βωμνιούς. — 3 κλέγαν μάνες - ναῖοι - συμβουλοῖτζοι — 4 λαοικοὶ -
 στρατηγίτζοι. — 5 τζη - βγένοντας ἐκλέγαν - καῖμένοι. — 6 ἐσιμῶσαν. — 7
 ἐγλυτῶσαν. — 8 ἄρματα - φτήλια. — 9 κολατὰ - ὁποῦτον - μῖλια. — 10 ἀμή-
 τονε - τουρκοὶ - πλῆσοι. — 11 πολεμήσι. — 12 ἀμόπασιάς ἐκοίνησαν - σφερί
 μπίνη. — 13 ποῦ - τυγιά. — 14 χώρα. — 15 ἐρήκταν - τυγιά - τούρκοι νὰ
 καράδες. — 16 μπίφεραις - κτήπους ἢ. — 17 ἀφανήσανε. — 18 ἀμ' - γανιώτες -
 ἐκταζαν. — 19 ἔβαργιαναστενάζαν. — 20 τῶρα - παραδωθοῦσι. — 21 καῖμένη -
 μαχέρια. — 22 γλώσσαις - χήλια.

V. Coronelli, χάρτης Χανίων, 17ος αιώνας

- εἰς τ' ἄδικον τῆς Κυδωνιάς, ἔς τὸ φόνον ὅπου ἑστάθη
 μὲ δέχως δέχῃς κι' ἀφορμή, τέτοιο κακὸ νὰ πάθῃ.
 Ὡς τὴν Μάλτα δὲν ἐκόπιασαν, ὅπου ἔτον ἡ αἰτία
 καὶ τὴν ἀγάπ' ἐγάλασεν, ποῦ ἔχεν ἔς τὴν Βενετία.
- 5 Μὰ νὰ χαλοῦν ταῖς ἐκκλησιααῖς, νὰ ρίχνουν ταῖς εἰκόναῖς,
 ποῦ ἑτέκανε ἔς τὰ βήματα μὲ ταῖς χρυσαῖς κολώναις
 Κι' ὅπου κι' ἂν εὔρουσι σταυρὸν γιὰ νὰ τόνε χαλοῦσι
 ταῖς τράπεζαις νὰ σπούσινε, μετζίζτια νὰ γενοῦσι.
 Κι' ἄρχοντες ἐκυττάζανε τὰ λείψανα κ' ἐβγάλα,
- 10 κ' εἰς τὸν γιάλλον τὰ ρίχτανε ὅλα μικρά, μεγάλα.
 Ἦλιε, φεγγάρι καὶ πουλιά κι' ἀστέρες, θρηνησθῆτε,
 ποῦ τόσους πλούσιους ἄρχονταῖς δέχως τιμὴ θωρεῖτε
 νὰ ἔχουν καταρρονέματα, σκλάβοι θεὸ νὰ γενοῦσι,
 κ' οἱ Τούρκοι πῶς τοὺς σέρνουν καὶ νὰ τῶνε κολλοῦσι.
- 15 ξένοι θεὸ νὰ γενοῦσινε ὅλοι μικροί, μεγάλοι
 γιὰτὶ κι' ἀπὸ τὰ σπῆτιαν τως μέλλει νὰ τοὺς ἐβγάλλῃ.
 Ἐκλαιγα κ' ἐφωλιάζανε, χόρτασε τώρα, Χάρε,
 πῶς σκίζουν τὰ κονίσματα καὶ ρίχνουν τὰ ἀλτάρε.
 Τί κρίματά ἔτον ἀφορμή, τοῦτο καὶ ἔξωριστήσαν,
- 20 γυναικες, κι' ἄνδρες καὶ παιδιὰ ἐκλαψαν καὶ ἑακρύσαν
 Ἄμμ' ἡ ἀρμάδα τῶν Φραγκῶν ἔφτασε καὶ προβαίνει
 τῇ χώρᾳ νὰ βοηθήσουνε, ἀμμ' εἶχάν τῃ παρμένη.
 Ὡς τὸ κάβο ἀπογύρισεν, ἔς τὴν Σούδα γιὰ νὰ μποῦσι
 καὶ τὸν Καπέλλο γδέχουντα μέσα ἐκεῖ νὰ βροῦσι.
- 25 Μὰ ἑκεῖνοι ἀπαρνηθήκανε τὴν Σούδα καὶ ἑμισέψαν,
 κι' ἀπὸ τὸ Ρέθεμνος φαγιά μόνον τὸ ἀναγυρέψαν.

46

1 κοιδωνιάς. — 2 δέχιο. — 3 στῆν. — 4 ποῦχεν. — 5 μανὰ - ρήκτουν
 - εἰκόνες. — 6 κολώνες. — 8 μετζίζτια. — 9 ἐκοιτάζανε - λοίψανα. — 10 ρή-
 κτανε. — 11 φεγγάρι - θρήνησθῆται. — 12 ἄρχοντες - θωρεῖται. — 13 σκλάβοι.
 — 14 τούρκοι. — 15 θαναγενοῦσινε. — 16 σπῆτιαν - ἐβγάλλι. — 17 ἐκλαιγα -
 ἐφωλιάζανε - τώρα. — 18 σκίζουν - κονίσματα - ρήκτουν. — 19 κρίματατον -
 τούτοι - ξωριστήσαν. — 21 ἀμμ' - προβένει. — 22 τζῆ - ἀμήχαντη. — 23 ἀπογι-
 ρησεν. — 24 καπέλο. — 25 μακεῖνοι - μισέψαν. — 26 τζαναγυρέψαν.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΙΣ ΑΡΧΑΙΣ ΤΟΥ ΡΕΘΕΜΝΟΥ 47

- Ἵς τὸ Ρέθεμνος ὁποῦ ἔμουνε μοῦ ἴφηνκε πῶς εἶδα
 γυναῖκα, ὥσά νά ἔτονε ἡ ἴδια μας πατρίδα,
 καὶ τουφεκαῖς ἀσκόλασταις ἄκουα νά λαλοῦσι.
 5 ἀπ' ὅξω οἱ Τούρκοι ἔς τὰ τειχιὰ νά τὴν ἐπολεμοῦσι
 καὶ λουμπαρδιαῖς ἀπὸ μακρὰν ἔς τὸ κάστρο νά πετοῦσι,
 καὶ σκάλαις γιὰ νά βάνουσιν ἀπάνω ν' ἀνεβοῦσι.
 Κ' ἐκείνη νά σκοτώνεται καὶ νά μοιρολογᾶται,
 κ' εἰς τὰ παιδιὰ π' ἀνάθρεψε γιὰ νά παραπονᾶται.
 10 κ' ἔλεγε, «νά βουλίζανε κ' εἰς τ' ἄχταφα νά πᾶσι
 τὰ σπήτια καὶ τὸ πέλαγος ἐμένα νά σκεπάσῃ.
 Ἄλλ' ὦ! καὶ πῶς τὸ κάτεχε μέσ' ἡ καρδιά μου ἔμένα,
 πῶς θὲ νά μὲ ξεσκίσουσι λιοντάρια θυμωμένα
 Ἔτσι ἀπ' ἀρχῆς ἐγίνηνκα ὀγιά νά πολεμοῦμαι,
 15 καὶ νά μὲ παίρνουσι συχνὰ πάντα καὶ νά χαλοῦμαι.
 Ποτέ μου δὲν τὸ λόγιαζα, οὐδέποτε τὸ ἰθάρρουν
 νά ἔμαι μὲ τόσους Χριστιανούς, κ' οἱ Τούρκοι νά μὲ πάρουν.
 Ξανάστροφα μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι γυρισμένος
 ὁ ὑφορόφος οὐρανὸς κ' εἶναι σκοτεινιασμένος,
 20 ὁποῦ τὴν γῶρα μου θωρῶ κ' οἱ Χριστιανοὶ ἔχαθῃκαν,
 κ' ἐμὲ εἰς πάθη ἀμέτρητα καὶ βάσανα μ' ἀφήκαν»
 Κ' ἐγὼ σὰν τὴν ἐγνώρισα, κλαίοντας τοῦτ' ἐλάλει,
 σιμόνω καὶ τὴν ἐρωτῶ, γιὰτ' εἶχε τόσῃ ζάλη,
 καὶ ποῖ ἀρορμὴ τὴν ἔχαμε περίσσα καὶ λυπᾶται,
 25 καὶ κλαλεῖ περαζόμενα βάσανα καὶ θυμᾶται.

2 φάνικε. — 5 τούρκοι-τοιχιὰ. — 6 μακρὰν. — 8 μοιρολογᾶται. — 9
 παραπονᾶται. — 11 τὰς πῖτια. — 13 θυμωμένα. — 14 ἀπαρχῆς ἐγείνικα ὁ γιά.
 — 16 θάρρουν. — 17 νάμαι-τούρκοι. — 19 ὑφορόφος-σκοτεινιασμένος. — 21
 ἀφήκαν. — 22 κλέοντας. — 23 ἐρωτῶ.

- «Μέρα καὶ νύκτα, λέγει μου, ἔπρεπε νὰ χουγιαζώ,
 ἔς τὰ σκοτεινὰ νὰ κρούβγωμαι κι' ὅλη ν' ἀναστενάζω.
 Κι' ὅσοι ἔς τὸ δίσκον, ἔλεγε, τοῦ κόσμου προπατοῦσι,
 ὅλοι γιὰ μὲν ᾄς κλάψουσι κι' ὅλ' ᾄς με λυπηθοῦσι,
 5 τὸ πῶς ἐκαταστάθηκα καὶ βάσανα μ' εὗρηκα,
 γιὰ ταύτως ἡ βαρυμόιρη ἔχω καῦμόν καὶ πρίκα.
 Ἐκεῖνοι ὅπου μ' ἐκτίσασιν, μ' ἔχουν θεμελιωμένη,
 πάντα σὲ τοῦτο νᾶρχωμαι καὶ νά'μαι χαλασμένη.
 Ποιὸς νὰ μὴν κλαύσῃ ἀκούοντας τὴν μάχην μου τὴν τότε,
 10 καὶ πλείσιους ἀναστεναγμούς γὰ μένα νὰ μὴν δώσῃ;»
 Γι' αὐτὼς τὴν παρακάλεσα τὰ χεῖλη της νὰ ποῦσι
 πῶς στέκει μὲ τὰ Ἀγερηνοὺς ὅπου τὴν ἐκρατοῦσι.
 Καὶ τὴν ἐξανάρωτῃσα πγ' εἶναι ἔς τὴ συντροφιά τῇ
 καὶ τάχα μένουν Χριστιανοὶ ἔς τὰ σπήτια τὰ δικά τῇ;
 15 Κ' εἶπέ μου, ὅταν λάχωμε μαζί, θε σοῦ μιλήσω
 τοὺς πόνους μου τοὺς ἄμετρος, νὰ σὲ παρηγορήσω.
 Καὶ σίμωσε ἔς τὸ πλάϊ μου κ' ἐστάθῃ μετὰ μένα
 ἔς τὰ σπήτια τῇ τὰ θλιβερά, τὰ κατακρεμισμένα.
 Καὶ ταπεινὰ μοῦ σύντυχε, κύτταξε, τὸ παιδί μου,
 20 τούτ' εἶναι, μοῦ πε, τάχατες ἡ χώρα ἡ δική μου;
 Γιατί μ' ἀπαρνηθήκατε καὶ σκλάβα μὲ ἐπιάσαν
 οἱ Τούρκοι, κι' ἀνελύπητα, βλέπεις καὶ μὲ χαλάσαν.
 Μ' ἔδωκε καὶ τὸ χέρι της κ' ἐγ' ἄρχισα νὰ κλαίγω
 καὶ πρὸς ἐκείνην νὰ μιλῶ καὶ ταπεινὰ νὰ λέγω:
 25 Νὰ ἔχα πτερὰ νὰ πέτουνα νὰ φύγω ἀπ' ὀμπρὸς σου,
 νὰ μὴ θωρῶ, πατρίδα μου, τὸν πλείσιον χαλασμό σου
 Κ' εἶπέ μου: Γρίκα, νὰ σοῦ πῶ τὰ πάθη μ' ἡ καῦμένη,
 πολλὰς βολαῖς μ' ἐπήρασιν κ' ἔμεινα ρημασμένη.

1 νύκτα. — 2 κρούβγωμαι. — 4 μελυπηθοῦσι. — 5 εὗρηκα. — 6 βαριό-
 μοιρη - καῖμόν. — 7 ἐκεῖνοι - θεμελιωμένη. — 8 ἔρχομαι - νάμαι. — 10 πλείσιους.
 — 11 γιάυτως - χιλητής. — 12 στέκη. — 13 ἐξανάρωτῃσα. — 14 δικάτῃ. —
 15 εἶπε - ὅταν λάχωμε. — 18 σπήτιατῃ - κατακρεμισμένα. — 19 σύντυχε καί-
 ταξε. — 21 ἀπαρνηθήκατε - ἐπιάσαν. — 23 ἄρχισα. — 25 ὀμπρὸς. — 26 θωρῶ.
 — 27 καῖμένη. — 28 ἐπείρασιν - ρημασμένη.

Fransesco Basilicata, χάρτης Χανίων, 17ος αιώνας

- Ἴντα κατὰρα σοῦ γρικῶ δίχως καλὸ κανένα,
 πῶς πάντα σ' ἐχαλούσανε κ' ἔτσι σὲ κατασταῖνα.
 Φινίτσα εἰς ἐσφράγισι σοῦ ἄεγα κ' εἶχα μόνο
 κι' ὅλοι τὴν ἐκυττάζασιν, γι' αὐτῶς τὴν φανερόνω.
- 5 Καί μοῦ ἔδωκε εἰς σὲ καίρους νά ἔχω καὶ μὲν καὶ πόνο,
 νὰ καίγωμαι καὶ νὰ χαλῶ, νὰ ξανακαινουργιώνω.
 Πατρίδα μου, ἴντα ἔπαθες εἰς τὴν ζωὴν μου ἔμένα,
 καὶ στέκομαι γιὰ λόγου σου, Ρέθειμος, πικραμμένα ;
 Ρέθειμος μὴ μὲ κράξεις πλειό, μὰ κράζε λυπημένη
- 10 χώρα μου, τουρκονίκητη καὶ φόνῳ σκλαβωμένη.
 Κ' ἐκλαίγε καὶ ἄνυπνιζε τοὺς Χριστιανοὺς ποῦ ἔχασε,
 κ' ἔλεγε πῶς θανατικὸν καὶ πόλεμος τὴν ἔπιασε.
 Κ' ἐκείνους ὅπου ἔστόλιζε καὶ μὲ τιμ' εἶχε θρέψῃ,
 πρῶτοι τὴν ἀρνηθήκασι κ' ἠθέλασι μισέψῃ,
- 15 κ' ἔφυγαν ἀπὸ λόγου τῆς κ' ἐπίβουλα ἐδείξαν
 κι' ἄκουσε κι' ἀποθάνασι κ' εἰς τὸ γιὰλὸ τ' ἐρρίξαν.
 Ὡς τὴν γῆν τὴν τετραπέρατὴν ἤμουν μελετισμένη,
 γιὰτὶ μὲ πλείσiais ἀρεταῖς ἤμουν στολισμένη.
 Κι' ἀπίτης ἐσκλαβώθηκα κ' οἱ Τούρκοι μὲ ἔπατησαν,
- 20 ὥς ὅλον τὸν κόσμον ἔβλαστησαν τὰ δένδρη μου κι' ἀνθήσαν,
 μὰ ἔγω τιμαῖς δὲν συντηρῶ γιὰτ' εἶμαι χωρισμένη,
 καὶ δὲν κυττάζω Χριστιανοὺς σὰν ἤμουν μαθημένη,
 μ' ἀγρίκησόν μου νὰ σοῦ πῶ μὲ θάρρος νὰ σοῦ δείξω,
 γιὰ τὰ παιδιὰ ποῦ ζοῦσινε θὰ σὲ ξαναρωτήξω.
- 25 Ζοῦσι πολλοὶ κ' εὐρίσκονται ὥς τόπους ὅπου ἔναι χρεια
 καὶ μὲ τοὺς Τούρκους μάχονται σὰν ἄγρια θηρία.
 Πλούσιοι, παπάδες καὶ πτωχοὶ εἶναι καλὰ καὶ ζοῦσι,
 κι' ἂν τρώσι κι' ἂν εὐφραίνονται ἐσένα ἔπιθυμοῦσι.

2 ἐχαλούσαναι - καταστῆνα. — 3 ἐσφράγισι. — 4 ἐκυττάζασιν. — 5 καί-
 μόν. — 6 καίγομαι - ξανακαινουργιώνω. — 9 πλειό. — 10 σκλαβωμένη. — 14 εἰ-
 θέλασι. — 15 ἐδείξαν. — 17 γῆν - εἶμουν. — 18 πλείσiais - εἶμουν. — 19
 ἀπίτης ἐσκλαβοθήκα. — 21 συντηρῶ - χορισμένη. — 22 κιτάζω - εἶμουν. — 23
 σουπῶ. — 25 εὐρίσκονται - χρεια.

50

- Τάχα νά ζοῦν οἱ ἱερεῖς ὅλοι ποῦ μ' ἀγαποῦσαν,
ἐκεῖνοι ποῦ μ' ἐστόλιζαν, κι' ὅλοι ποῦ μέ τιμοῦσαν;
Ἐν τῇ Ζάκυνθο στέκουν πολλοὶ κι' ὀλοῦθεν προπατοῦσι
ἔς Κεφαλλονίαν καὶ Κορφοῦς, κι' ὅλοι σ' ἀναζητοῦσι,
5 γιὰ ταῖς γυναῖκαις σ' ἐρωτοῦν ταῖς μυριοτιμημέναις,
πῶς πᾶσι μέ τσ' Ἀγαρηνοὺς ὅπ' εἶναι σκλαβωμέναις,
ὑπανδραῖς, νέαις, καλογραῖς ὅλαις ἐπῆγαν ἴσια,
πολλαῖς ἐσκλαβωθήκασι, κι' ἄλλαις ἐμχαρίσα·
τσ' ἀξίαις κι' εὐγενικώταταις καὶ ξακουσταῖς σου κόραις,
10 δουλεύουσιν ἀνέγνωραις, σκλάβαις σέ ξέναις χώραις,
καὶ τὰ παιδιὰ π' ἀφήκασι ἢ μάναι· κι' ἀρνηθῆκαν,
τάχα τί νά τὰ κάμασι οἱ Τούρκοι σὰν τὰ βρῆκαν;
Ἦκουσα πῶς τὰ πιάσασι, τσ' ἀγκάλαις τως τὰ βάναν,
κι' ἀπὸ τὴν πείνα κλαίει μιὰ νύκτα κι' ἀποθάναν.
15 Ὅφου τ' αὐτιά μου τί ἀγρικοῦν, ὦ λόγια πικραμμένα!
καὶ γιάντα νά τ' ἀφήσουνε ἐτότε μετὰ μένα.
Ἄν εἶσαι ἀπὸ τὸ Ρέθεμνος, κι' ἂν εἴμ' ἐγὼ δίκη σου,
τὴν μάχην μου καταλεπτῶς σήμερον μοῦ διγῆσου.
Κι' ὅγιά πολλὴν βεβαίωσιν πῶς σ' ἀγαπῶ περίσσια
20 τὸν πόλεμον θὰ διγῆθῶ καὶ τὰ κακὰ τὰ πλείσια,
ὅπου ἔς τὴν Κρήτην ἤλθασι καὶ τὰ Χανιά παρθῆκαν
κ' οἱ Ρεθεμνιώται μ' ἄδικον θάνατον τελειωθῆκαν.
Ἐνα καράβι τῶν Τουρκῶν εἶχας τότες πιάση
τὰ κάτεργα τ' ἁγίου Γιαννιοῦ καὶ σύρνου το καὶ πᾶσι
25 ἔς τὴ Μάλτα, κ' εἶχε ἄμετρα λιθάρια καὶ τορνέσα
κ' ἦτον καὶ μιὰ συμβία ἐδεχεῖ τοῦ βασιλέως μέσα.
Κι' ὁ βασιλεὺς σὰν τό μαθε, πλείσια τοῦ κακοφάνη,
καὶ κράζει τὸν βιζύρη του καὶ μιὰν ἀρμάδα βγάνει,
λέγοντας πάντα, πόλεμον ἔς τὴν Μάλτα πῶς θὰ δώση,
30 κ' ἐκεῖνη μέ τὴν πιβουλιὰ εἰς τὰ Χανιά ἔχε σῶση

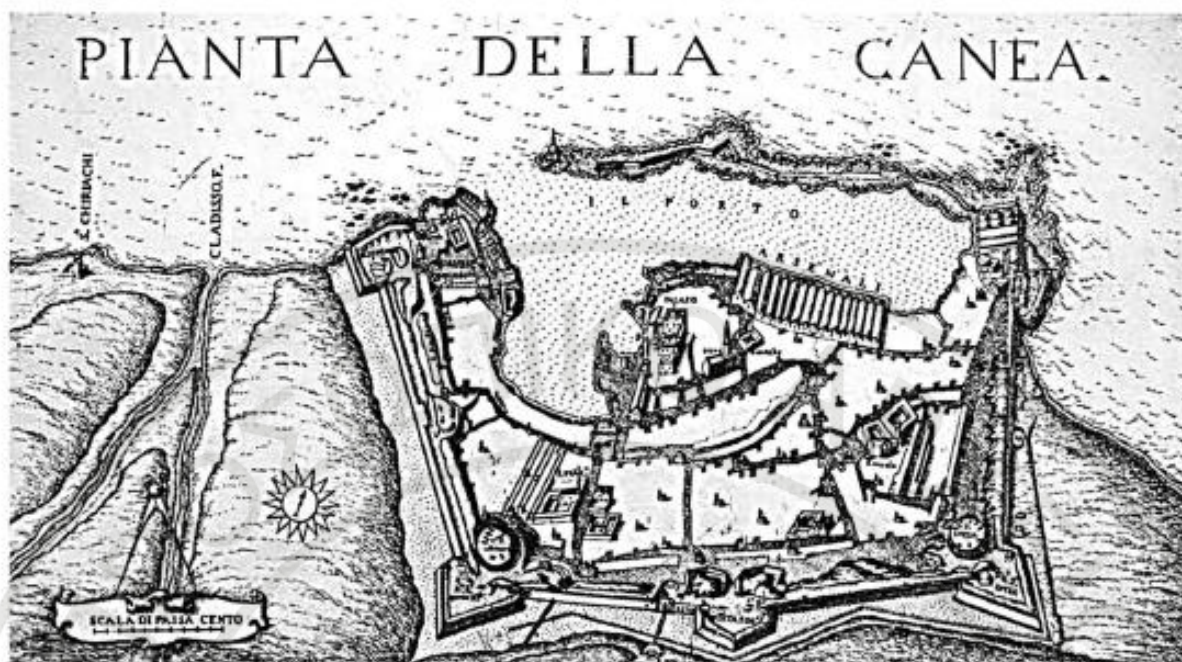
51

4 σκεφαλονίαν — 7 ὑπανδρες - ἴσια. — 8 ἐσκλαβωθήκασι. — 12 τούρκοι.
15 πικραμένα. — 19 ὁ γιὰ - παρήσια. — 20 πλήσια. — 21 παρθῆκαν. — 22
ρεθεμνιώται - τελειωθῆκαν. — 23 Καράβι - πιάσι. — 24 Κάτεργα - ἁγίου - πᾶσι. —
26 σιμὴ ἐδεχῆ. — 27 πλήσια - κακοφάνει. — 28 βιζείρη.

- μέ γνώμην τῶν βιζύρηδων ἔς τὴν Κρήτην σὺν νικήσουν,
τὴν Μάλταν πλεῖ' αὐκολώτερον ἔμπορουν νὰ πολεμήσουν.
Καὶ πολεμῶντας τὰ Χανιά με φόνον ἔνικησέ τα,
καὶ τὰ κοράσια τὰ ἴμορφα τοῦ βασιλεῖος ἔστειλέ τα.
- 5 Καὶ πάλι ἂν θέλῃς νὰ σοῦ πῶ ὅγιά τὸν ἐδικόν σου
τὸν φοβερόν, τὸν ἄπονον τὸν σκληροσκοτωμόν σου,
σοῦ λέγω κ' ἡ ἀρμάδα μας ἦτονε ὠρθωμένη
ἔς τὴ Σούδα μέσα κ' ἔστεκε περίστια ὠρδινιασμένη.
Ἐκεῖ τριγύρου ἐπηίνασι ἔς τῆς Σούδας τὸν λιμνῶνα
- 10 κ' ὀλημερνὶς με τὰ Χανιά ἐβγαίνουν κ' ἐμαλόναν.
Ἐτρῶγαν κ' ἐκοιμόντανε κ' ἐπίναν ἀμερέμνου
κ' ἤρχούντανε καὶ χαίρουνταν ἔς τὴν χώραν τοῦ Ρεθέμνου.
Κ' ἦλθε καὶ μ' ἄλλα κάτεργα Τζουάννες ὁ Καπέλλος,
τοῦ τὸν γενεραλῆσιμος, νὰ δούμενε τὸ τέλος.
- 15 Ἐς τὴν Σούδα μέσα ἄκουες λουμπάρδαις κ' ἐκτυποῦσαν
καὶ τὰ βουνιά ἐσειόντανε κ' αἱ πέτραι ἐχαλοῦσαν.
Ἐς ταῖς δυὸ τοῦ Ἰουλιῦ μηνὸς τοῦτο θυμοῦμαι πάντα,
τοῦ Τούρκου ἐξανάλθαι με πλειότερη ἀρμάτα.
Ἐς τοὺς χίλιους ἐξακόσιους κ' εἰς ταῖς σαράντα ἑξή
- 20 εἶδαμεν πλείστια τὸ σπαθὶ ἔς τὸ Ρεθέμνος νὰ παῖξῃ.
Κυττάζουν ἀπὸ τὰ βουνιά κ' ἄρμενα κατεβαῖναν
κ' ἔλαμναν κ' ἀρμενίζασι κ' εἰς τὰ Χανιά ἐμπαῖναν.
Κ' ὅλαις ἢ βίγλαις ἦλθαν τὸν γενεράλ' εὐρήκαν,
ἔς τὸν Κάβο Σπάθαν ἔλεγον πῶς ἄρμενα φανῆκαν.
- 25 Κ' ἔτσι ἐπαρκαλούσανε νὰ βγούν ν' ἀπογυρίσουν
τὰ κάτεργα νὰ σπάσουσι, τὸν Τούρκον ν' ἀφανίσουν.
Κ' ὁ γενεράλης ἔλεγε, πῶς ὄνειρα θεωροῦσι
καὶ νέφαλα θεὸς νὰ ἴδασιν, ἢ πῶς τότε γελοῦσι.

52

1 βιβριδων. — 2 μάλτα πλειουκολώτερον. — 3 πολεμόντας. — 4 βασι-
λειῶ. — 7 ὠρθωμένη. — 8 σοῦδα - περήστια ὠρδινιασμένη. — 9 ἐπίνανσι - λιμι-
ῶνα. — 10 ὀλημερνὶς - ἔυγεναν - ἐμαλλιόναν. — 12 εἰρχούντανε - χῶραν. — 13
Τζουάνες. — 14 τόν. — 15 σοῦδα - λουμπάρδαις. — 16 ἐσειόντανε. — 18 ἀρ-
μάτα. — 19 ἐξακόσιους. — 20 πλῆστια - πέξῃ. — 21 κοιτάζουν - κατεβέναν. —
22 ἐμπαῖναν. — 23 ἢ βίγγλαις - εὐρέκαν. — 24 καβροσπάθαν - φανήκαν. — 25
ἀπογυρήσουν. — 27 Γενεράλης - ὄνιρα θεωροῦσι. — 28 θεὰ - ἢ πῶς - εγελοῦσι.

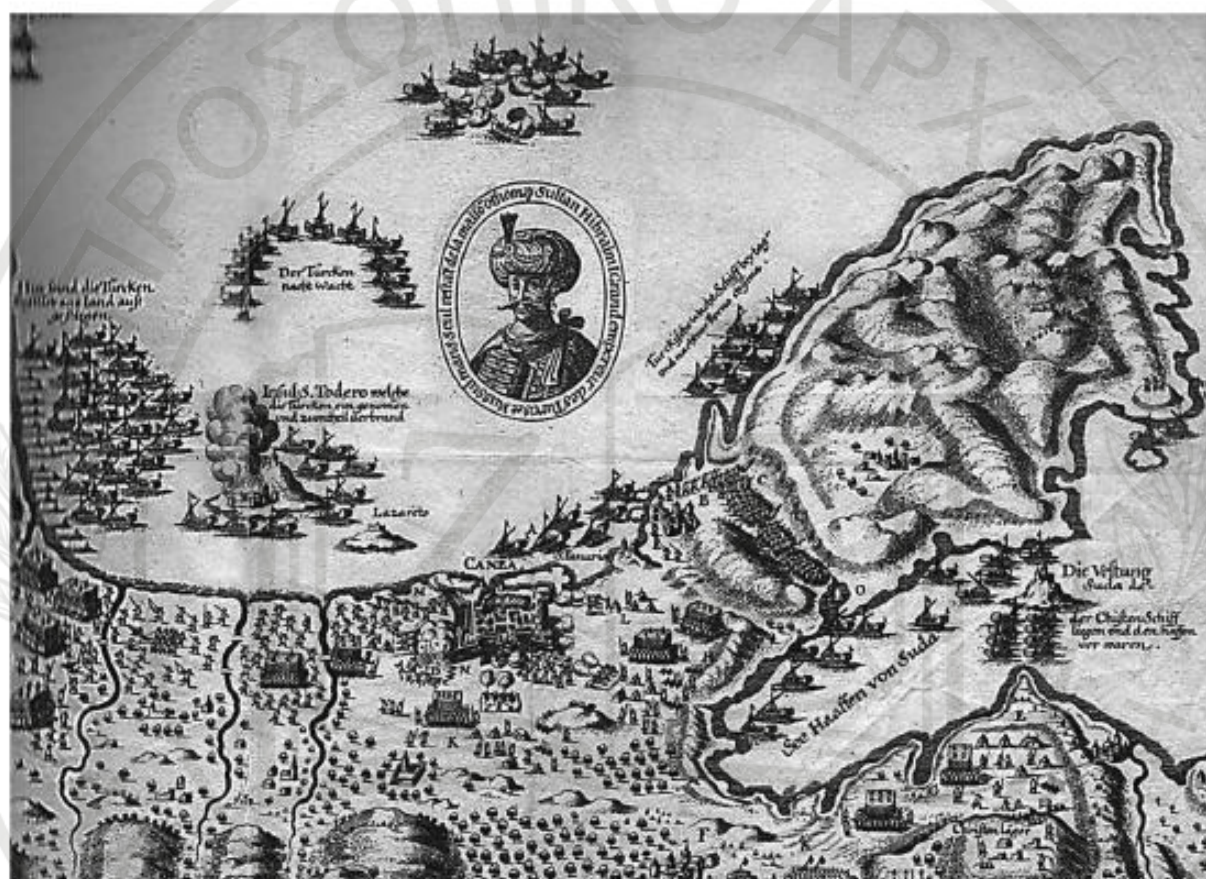
Marko Boschini, γάιος Χανίων, 1651

[illegible]

Κ' ἀναμισσάμενος νὰ γηϊόμοινα κήρη,
 καὶ νὰ θρηνῇ τὸ φράμασας ἐξ ἀπίστεας ἀφῆει.
 Γιατὰ χίται ἐλθὼν-ρά-ρα, μαδὲς νὰ γρηῖται,
 καὶ λῶται φροσκιωσθῆται ὅλλοι καὶ κοπιῖται.
 Ἀ' δὲ καὶ δι' ἐλπίτας μεθ' ὅλλοιμα δίκασας,
 εἴλει ἐξ ὀφθαλμοῦ ὅλλοις τὸ θανατίσας.
 Ἦ μὲν καλὴ πρᾶξι αὖν ὅλλοιμας τὰ κοπιῖται,
 ὥστε νὰ πὴν ἰδῶν-αὖν καὶ νὰ φῶν-αὖν θῆμα.
 Μιᾶζει τὸ σφριεῖται δύναμει καὶ χεὶ χάρη,
 τῇ χώραμας μὲ τὸ ἀπαθὶ ὅλλοι καὶ κοπιῖται.
 Καὶ τοὺς ρωμῆες εἴλει δὲ πῶς ἔπει παλκείρια,
 σαῖταις βολία δὲν ψυθὴ λημπόρδης καὶ κοπιῖται.
 Κ' ἔρχεται Κ' ἡ ἀρμάδαμας νὰ σάσει πολέμους,
 Κ' ἡ ἰδικεῖσας σπύχεται ἀπασθ. ἀ βελήσκει.
 Κ' ὅσοι τῇ σῆμα ἰ ἀρχωντες ὅππαι τὸ σὸν πῶν-θες,
 Κ' ἄλλες νὰ θανατίσκει καὶ ἄλλοι νὰ πᾶ σὸ βίθους.
 Κ' ἐλπίζω αὖν εἰς τὸν θῶν γὰ νὰ κοπιῖται ὅλλοι,
 νὰ μὴ γρηῖσιν δύσας ἰδῶν εἰς τὴν πόλιν.
 Καὶ τῆτι πὴν δόπο κείσιν ὥς τῇ πασᾷ μιπῖται,
 Κ' αἰς πῶν πᾶσι τὰ λόγυμας τὸν πολέμους δῖται.
 Εἰς τὸν πασιὰ γυεῖσας καὶ τῆτις τῇ αἰτίαν,
 πῶς ἡ ἀρμάδα ἱρχεται ἀπὸ τὴν βενίτιαν.
 Κ' ὀρδινασμένοι εἰσὶν ὅλλοι μικροὶ μεγάλοι,
 νὰ βγῇ νὰ μᾶς ὅλλοι μᾶς δύνει καὶ φροβαλῇ.
 Διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς νὰ ἔμποιμὲν ἡ μίσση,
 καὶ τοῦτ' αὖν τὴν ἀπυλογὰ οἱ Χερσῖνοι σὺ λίσση.
 Γιατὰ πᾶσι τῶν πῶν ὅππαις ἔσκει Κ' ἀμύμια,
 Κ' ἡλῆς θὰ τερτὸ σὸν ἰδῶν χαμὸν τὸ χιμῶα.
 Κιαιρ-

- Κ' εἰς τὰ Χανιά ἐμπήκασιν ὅλα τὰ κάτεργά του,
καὶ σαΐχαις ἐμείνασι 'ς τὰ Θοδοροῦ ἀπὸ κάτου.
Ἐσίμωσε 'ς τοῦ Ρεβελῆ γιὰ νὰ τῇ ξεβαρκάρη
μέ τὴν ἀρτελαρίαν του τὴν Σούδα θὲ νὰ πάρη.
- 5 Τοῦρκ' ἦσανε 'ς ταῖς σαΐχαις μέσα πολλὸ φουσατό,
κ' ἐβγήκασιν κ' ἐβάλλασιν τὸν κόσμον ἄνω κάτω.
Ἕνας κομήτης ἔπεσε κ' ἤρχετο ἀπὸ τὴν δύσιν
κ' ἔδειχνε πῶς τὸ Ρέθεμονος ἔχει νὰ πολεμήσῃ.
καὶ 'κεῖ 'ς τὸ Κάστρον ἔδωκεν ὀγιά νὰ σημαδεύσῃ,
10 πῶς μὲ τὴν σκιὰν τὴν τούρκικην τὸ τεῖχος θὲ νὰ πέσῃ.
Ἐβγήκε ἡ ἀρμάδα μας νὰ πᾶσι νὰ τοῖ βροῦσι
κ' ἦτονε ἄνεμος πολὺς, κ' ἐστάθη νὰ χαθοῦσι.
Κ' ἐγύρισε 'ς τὸν τόπον τῇ καὶ 'ς τὰ Χανιά τοῖ ρίκτηι
κ' ἡ ἔγνωιαις ἐπεράτασι γιὰ τὴν καυμένην Κρήτη.
- 15 Γιὰ 'δέτε τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἵντα τέχναις ἐδιάξαν,
μέ τὴν ἀρτελαρίαν τῶς ἀνέβη 'ς τὴν Μαλάξαν.
Ἐ τὴν Σούδα ἐκατεβήκασιν, κασιέλλι εἶχαν κάμη
ἐκεῖ σιμὰ πρὸς τὸ νερὸν 'ποῦ λέγασιν Καλάμι.
Δράκος ἐπιᾶσε τὸ νερὸ κ' ἔδιωξε τὸ λιοντάρι,
20 διψοῦν κλαίουσιν τὰ τζούρματ' αὐτοῖς ὁδίοις κατεργάροι.
Κι' ἀπάνω 'ς τὸν Καλόγερον σέρνουν λουμπάρδαις, πᾶσι
'ς τὸ Κάστρο μπάλαις νὰ πετᾷ, ὀγιά νὰ τὸ χαλάσῃ.
Βάνουν τριγύρου εἰς τὴν γῆν πολλὴν ἀρτελλαρίαν
κι' ἀπ' ἔξω ἐχορεύασιν κ' εἶχαν καλὴν καρδίαν
- 25 κι' ἀδειάζαν κι' ὠρδινιάζονταν νὰ στήσουσι παβγιόνια,
καὶ τότες ἐσηκώθησαν κάτεργα καὶ γαλιόνια.
Κ' οἱ Τοῦρκοι ἀρχίζουσιν νὰ κολλοῦν, κ' ἐκεῖνοι ἀναπλωρίζουσιν 53
γιὰ μιὰ καὶ τῶν Χριστιανῶν τὴν δύναμιν γνωρίζουσιν.

2 σαΐχες - αθοδοροῦ. — 3 εσίμωσε - ρεβελί - τζή. — 4 σουδα. — 5 πολλὸ φουσατό. — 6 ἐβγήκασιν - ἐβάλλασιν - Κόσμον. — 7 ἕνας. — 8 ὁ γιὰ. — 9 τι-
χος. — 10 ἐβγήκε - τζιβροῦσι. — 11 τόποντζί - σχινιά. — 12 οἱ ἔγνωιες - καυμένην.
— 13 ἦντα. — 14 σουδα - ἦχαν. — 15 πᾶσι. — 16 πετᾷ - ὀγιά. — 17 γῆν.
— 18 ἦχαν καλλήν. — 19 ὠρδινιάζονταν. — 20 Γαλιόνια. — 21 ἀρχίζουσιν -
κολοῦν - ἀναπλωρίζουσιν.

Ο χάρτης του Merian (οπιθόφυλλο του τόμου), με την προσθήκη της εικόνας του σουλτάνου, προφανώς μετά την κατάληψη των Χανίων - Sultan Hibraim Grand empereur des Turcs et Mussulmans...

- Μὰ δὲν ἐκάμαν τίποτας κ' ἦτον καὶ διψασμένοι,
 ἄφατοι κι' ἀξεκούραστοι καὶ μέρος λαβωμένοι.
 Σηκώνοντας τὰ κάτεργα καὶ τὰ καράβια ἔπῃραν,
 κ' ἡ Σοῦδα μένει μοναχὴ σὰ μιὰν γυναῖκα χήραν.
- 5 Κ' οἱ Τοῦρκοι ἐσέρναν λουμπαρδιαῖς πολλαῖς κ' ἐδίδασί τση
 κ' ἡ Σοῦδα τῶν ἀμόλερνε μπάλαις κ' ἐκαίγασί τσοι.
 Πᾶσι караβοκάτεργα, ἔς τὸ Ρέθεμνος σταλάρου
 ἄλλα εἰς τὴν ἀχρογιχλιά κι' ἄλλ' ἄξω μονοτάρου.
 Κι' ὁ γκενεράλες ἔφερε πολλὴν καβαλλαρία,
- 10 Φράγκοι, Ρωμαῖοι ἔσμιζαν καὶ πᾶσι ἔς τὰ χωρία,
 γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ ἐχθροί, πολλὰ νὰ φοβηθοῦσι
 κ' εἰς τὰ Χανιά γυρίσουσι μέσα καὶ σφαλισθοῦσι.
 Οἱ Φράγκοι ἐσταματήσασιν ἔξω δέκα ἡμέραις
 κ' ἐγύρισαν ἔς τὸ Ρέθεμνος νὰ κτίσουν ταῖς τριντζιέραις.
- 15 Ἦτονε οἱ ἀφένται μας Γοντζάγας καὶ Κορνάρος
 Μολῆς, κ' οἱ τρεῖς ἐστέκασιν μ' ἐνὸς τ' ἄλλου τὸ θάρρος.
 Ἐμάζωξε πολὺν λαόν, χωριάταις κ' ἐδουλεῦγαν
 κι' ἀφῆκαν τσάις γυναῖκας τως εἰς τὰ χωριά κ' ἐκλαῖγαν.
 Μ' ἀρχίσασί τση πάρωρα κ' ἦτον λίγαις ἡμέραις,
- 20 γιὰ ταύτως δὲν ἐσώσασιν ἐκείναις ταῖς τριντζιέραις
 γιὰτὶ μαντάτο ἔφθασε ἔς τὸ Ρέθεμνος νὰ μάθουν
 νὰ πιάσουν ὅλοι τ' ἄρματα, κ' οἱ Τοῦρκοι ἔχουν νὰ ῥθουν.
 Κ' ἐγίνη ἀνακάτωσις ἔς ὅλους κ' ἐραζονάραν
 καὶ ἔκλαίγασιν πολλότατοι κ' εἶχασιν πλεῖσι ἀντάραν.

1 διψασμένοι. — 2 λαβωμένοι. — 3 σηκώνοντας - Κάτεργα - Καράβια. —
 4 σοῦδα - χήραν. — 5 σοῦδα - ἐκείνην. — 6 σταλάρου. — 7 ἄλλα - ἄλλω.
 — 8 γκενεράλες - καβαλλαρία. — 9 φράγκοι. — 10 φράγκοι ἐσταματήσασιν. —
 11 κτίσουν. — 12 ἐνός. — 13 ἐμάζωξε. — 14 μαρχήσασί τσι πάρωρα. — 20
 ἐσώσασιν. — 22 ἄρματα. — 23 ἀνακάτωσις σ' ὅλους. — 24 παλῶτατοι - πλήσια.

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1645-1669)

II

ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΘΙΜΟΥ ΔΙΑΚΡΟΥΣΗ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΖΑΝΕ

ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τὴν πολυθαύμαστον Κρήτην
τιμήσαμεν τὴν ἐξανθήσαν
ἄνθη τὰ τίμια.
(Ἀπολυτίκιον εἰς τοὺς Δέκα Μάρτυρας.)

ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ.

Τύποις τοῦ αὐστριακοῦ Δομοῦ.

1908.

Μαρίνου Ζανέ
Ποιήματα
Ἐκδοθέντα